

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА РАХБАР-АЁЛЛАРНИНГ ЎҚУВ ЖАРАЁНИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДАГИ АҲАМИЯТИ.

РЕЖА:

КИРИШ.

I-БОБ. Таълим муассасаларида рахбар-аёлларнинг ўқув жараёни самарадорлигини оширишдаги ролини ўрганишнинг илмий назарий асослари.

1.1. Таълим муассасаларининг бошқариш тизимининг тафсифи.

1.2. Хотин-қизлар фаолиятини қўллаб-қувватлаш
Ўзбекистонда давлат сиёсатининг устивор
йуналишларидан бири эканлиги.

II-БОБ. Мустакиллик йилларида жамият ҳаётининг турли жабҳаларида амалга оширилаётган ислохатларда хотин қизларнинг ўрни ва роли.

2.1. Хотин-қизларнинг жамиятдаги ўрни ва маънавий
фаоллигини ошириш усуллари.

2.2. Маданий ҳаётда ва илм-фан ривожига хотин-қизлар
фаолияти.

ХУЛОСА.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

ИЛОВАЛАР.

«Оналаримиз, опа-сингилларимиз, умр йўлдошимиз ва қизларимизнинг жамиятдаги ўрни ва мавқеини янада ошириш, иззат икромни жойига қуйиш, уларнинг оғирини енгил қилиш давлатимизнинг, ҳукуматимизнинг жойлардаги ҳокимликларнинг, кенг жамоатчиликнинг асосий вазифаси бўлмоғи лозим».

И.А.Каримов.

КИРИШ.

Мавзунинг долзарблнги. Мустакиллик барча фукароларни. хусусан, хотин-қизларнинг ижтисой-сиёсий фаоллигини оширишга кенг имкониятлар яратди. Истиклол шарофати билан аёллар мамлакат ҳаётининг барча жабхаларида фаол инггирок этмокда, уларнинг давлат ва жамият тузилишидаги макоми ва мартабаси юксалиб бормокда.

Президентимиз И.А.Каримов таъкидлагапларидек: "Инсоният тарихи шундан гувоҳлик берадики, минг йиллар давомида ҳар қдйси жамиятнинг маданий даражаси ва маънавий баркамоллиги аёлларга булган муносабат билан белгиланади"¹.

Инсон ер юзида яшаётган энг кучли мўжиза ва мураккаб вужуд бўлса, аёл эса мўжизаларнинг мўжизаси, чунки аёлнинг ҳаётда, жамиятда, оилада вазифалари кўп, маъсулятли, шижоати, сабр-қаноати улкан. Болаларнинг, оиланинг, ҳаётимизнинг маънавий рухий ҳолатини, мафкурасини аёл маънавияти билан чамбарчас боғлаш мумкин. Аёл-инсон, унинг қиладиган ишлари ўзига хос, имкониятига мос бўлмоғи керак.

Аёл оилани ҳам, жамиятни ҳам, бирлаштиради унга файзу-баракот киритади, моддий ва манавий жихатдан юқорига кўтаради.

Инсоният тарихи шундан гувоҳлик берадики, минг йиллар давомида ҳар қайси жамиятнинг маданий даражаси ва маънавий баркамоллиги аёлларга бўлган муносабат билан белгиланади.

¹ И.Каримов. 1998 П. 5-декабрь Конституциянинг олти йиллигига бағшлангам тантанали мажлисда сўзлаган нуткидан. Аёлга эҳтиром. Тўплам. 1999.11 -бет

Бугунги кунда ўзбек аёлини дунё танимоқда ва тан бермоқда. Аёлларимизнинг илм соҳасида, иқтисодиёт, манавий-марифий соҳада қилаётган меҳнатлари, ватанимиз таъраққиётига сезиларли тасир кўрсатмоқда.

Аёлларнинг ижтимоий иқтисодий ривожланишдаги ўринларини алоҳида эътироф этмоқ жоиз. Маънавий ривожланишнинг асосида аёл туради. Зеро инсонни дунёга аёл келтиради, уни тарбиялаб ҳаётга йўллайди.

Оиланинг устуни ҳам аёл. Ақилли-заковатли аёл оиласи ҳам намунали бўлади. Намунали, ўзаро ҳурмат, ишонч, эътиқод мавжуд бўлган оилада бола тарбияси ҳам намунали бўлади. Оила хўжалигининг оқилона бўлқарилиши, боланинг ҳар томонлама баркамол шахс бўлиб, шакилланишига таъсир кўрсатади.

Жамиятнинг иқтисодий ривожидида аёлларнинг ўрни беқиёслигини алоҳида таъкидламоқ жоиз. Бизнинг аёллар турли нодавлат, нотижорат ташкилотлари очиб, муваффақият билан бошқармоқдалар, турли ишлаб чиқариш корхоналарига раҳбарлик қилиб, тадбиркорлик билан шуғулланиб, янги-янги иш ўринларини яратмоқдалар. Бу биринчидан иўсизликнинг олдини олишга ёрдам берса, иккинчидан мамлакат иқтисодиётини ривожлантиришга катта ёрдам беради.

Мамлакатимизда аёллар масалаларининг инсоният тараққиёти индекси нуқтаи назаридан кқриб чиқилиши Ўзбекистоннинг жаҳон стандартларига риоя қилаётганлигининг белгисидир.

Маълумки жамиятда аёлларга эътибор қанча кучли бўлса, сиёсий маданият шунча юқори бўлади Чунки аёллар келажакни жисмоний, манавий, сиёсий негизларини яратади.

Ўзбекистон аҳолисининг 52% дан кўпроғини аёллар ташкил этади ва бугунги кунда Хотин-қизлар жамият тараққиётининг қудратли омилига айланган. Мамлакатимизда содир бўлаётган демократик ўзгаришларга, иқтисодий ислохатларни амалда оширишда халқ хўжалиги, илм фан, маданият ва мврифат тизимининг баряа соҳаларида ўзларининг ҳалол ва

фидокорона меҳнатлари билан иштирок этмоқдалар. Давлатимиз хотин-қизларнинг ижтимоий-иқтисодий манфаатларини ҳимоя қилиб, оилани мустаҳкамлаш, ёш авлодни баркамол соғлом қилиб тарбиялашга тўлиқ имконият бермоқда.

Жамият аёлини том манодаги озодлиги, эркинлигининг тарофдоридир. Бу эса жамият ва аёл масаласини қоғозда эмас, аксинча, амалда рўёбга чиқаришини талаб қиларди. Миллий истиқлолга жамият ва хотин қизлар масаласини миллий ва мамлакат тараққиёти манқаатлари асосида ҳал этиш учун имконият яратиб, ҳамда унинг ҳуқуқий асосларига пойдевор солди. Аввало, таъкидлаш лозимки, мамлакатимизнинг бош қомусида, хусусан унинг 46-моддасида хотин-қизлар ва эркакларнинг тенг ҳуқуқлилиги қонуна мустаҳкамланди. Кейинчалик пайдо бўлган кўплаб меъёрий ҳужжатларда эса хотин-қизлар масаласини ҳал этиш Ўзбекистоннинг мустақиллик шароитидаги устивор соҳаларидан бири эканлиги таъкидланади. Айни пайтда мамлакатимизда 12 млндан ортиқ хотин-қизлар истиқомат қилишмоқда. Саноатда ишловчиларнинг 48% маданият ходимларининг 60-70% ни, савдо, жамоат овқатланиш, майиший соҳада ишлайдиганларининг 50% га яқинини хотин-қизлар ташкил этмоқдалар. Шу билан бирга бугунги кунда мамлакат парламенти, вилоят, туман, шаҳар, даражасида раҳбарлар орасида 300дан ортиғи хотин-қизлар, шунингдек, вазирлар ўринбосарлари, корхона раҳбари ўринбосарларидан 17,5 ини хотин-қизлар ташкил этади. Олий ўқув юртларида ўқиётганларнинг 38%ини, соғлиқни сақлаш, жисмоний тарбия, маориф санат ва киномотография ўқув юртларида таълим олаётганларнинг умумий сонидаги 48,8%ини хотин-қизлар ташкил этмоқда.

Бундай ҳол мамлакат ҳукуматидан жамият ва аёл муносабатларини цивилизациявий йўллар ҳамда тўғри усулда ҳал этишни талаб этмоқда. Призидент И.А.Каримовнинг “хотин қизларга муносабат жамиятимизнинг манавий ахлоқий етуқлигининг ўлчови бўлиб хизмат қилмоғи керак” деб

таъкидлаши эса бизнинг назаримизда, жамият хотин-қизлар муносабатларини аниқлаб олишда методик асос бўлиши мумкин.

Дархақиқат, истиқлол йўлларида аёл ва жамият масаласини том маънода ҳал этиш ва мазкур жараёнда маънавий омилларни аниқлаш имкони туғулди. Бунинг учун ҳозирги кунда турган ушбу муаммони яқин ва узоқ тарихда ҳал этиш билан боғлиқ масалаларга эътибор бериш фойдаладир.

Мазкур мавзунинг урганилиш даражаси янги булганлиги учун мавзуга оид купгина маълумотлар Республикамиз микёсида нашр қилинадиган илмий журналлар, газеталар саҳифаларида чоп этилаётган илмий мақолаларда берилган.

Тадқиқотнинг ўрганилганлик даражаси: Мустақиллик йилларида мамлакат ҳаётининг турли соҳаларида хотин -қизларнинг фаолиятини ўрганиш масаласи С.Иномова¹, С.Хўжаева, Э.Султанова², О.Хдйитов, М.Мухитдинов³, Н.Жураева, Р.Убайдуллаева, Г.Уразалиева⁴, С.Жураева⁵, С.Туйчиева⁶, Ф.Ахмедшина⁷ ва бошқа муаллифларнинг илмий мақолаларида ўз ифодасини топган.

Малакавий битирув ишнинг мақсад ва вазифаси-Таълим муассасаларида раҳбар аёлларнинг ўқув жараёни самарадорлигини оширишнинг илмий назарий асосларини ўзига хос томонларини таҳлил қилишдан иборат.

Битирув малакавий иш ҳимоясига қўйидаги вазифалар олиб чиқишмоқда.

- Таълим муассасаларида раҳбар аёлларнинг ўқув жараёни самарадорлигини оширишдаги роли.

- Таълим муассасаларининг бошқариш тизимининг умумий тафсифи.

¹ Иномова С. Хотин - қизлар ташкилоти: Истикболдаги режалар. Ойла. 2004. I сон. Б, - 13-17.

² Иномова С. Хотин - қизлар ташкилоти: Истикболдаги режалар. Ойла. 2004. I сон. Б, - 13-17.

³ Мухитдинов М. Аёллар илм-фанда.// Ойла. 2004. I-сон. Б. -28-31.

⁵ Уразалиева Г. Аёл-сўёсат субъекти, //Фалсафа ва ҳуқуқ. 2005. 1-сон. Б. -46-47. ' Жураева С. Тараққиёт ва аёллар ҳуқуқи. /' Тафаккур. 2003. 2-сон Б. -82-83.

⁶ Туйчиева Ўзбекистон Республикасида бозор муносабатларига ўтиш шароитида шахс ижтимоий фаоллигини оширишда маънавий маданиятнинг роли. Автореферат. Т.. 2004.

⁷ " Ахмедшина Ф. БМТ; Аёллар тенг ҳуқуқлигини таъминлашга қаратилган сўёсат. "Жиззах овози" 13-октябрь сони.

- Бошқарувда рахбар аёлларнинг роли.
- Хотин қизлар ижтимоий фаоллигини ошириш усуллари.

Малакавий битирув ишнинг назарий ва методологик асоси; Юртбошимиз И.А.Каримовнинг таълим соҳасидаги ислохатлари, “Баркамол авлод” Давлат дастури, шу мавзуларда сўзлаган марузалари, кадрлар тайёрлаш миллий дастури, ёш авлодни шакллантириш тўғрисидаги Вазирлар Маҳкамаси томонидан чиқарилган қарорлар.

Республикамизда рахбар аёлларни муҳофаза қилиш борасида ишлаб чиқилган дастурлар, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, Республика олий мажлиси томонидан қабул қилинган қонунлар, Президент Ислам Каримовнинг фармонлари шахс тарбиясига оид умумназарий қарашлари, шунингдек анъаналар, миллий қадриятларни ривожлантириш масаласига ҳукуматимиз томонидан қабул қилинган қарорлар ва юргизаётган сиёсат мазкур ишнинг назарий асоси ҳисобланади.

Битирув малакавий ишнинг предмети: Таълим муассасаларида рахбар аёлларнинг ўқув жараёни самарадорлигини оширишнинг илмий назарий асослари. Таълим тизимини такомиллаштиришда рахбар зиммасига тушадиган масъулият. Бошқарувда рахбар аёлларнинг роли ишнинг предмети ташкил этади.

Битирув малакавий ишнинг объекти: Хотин-қизлар ижтимоий фаоллигини ошириш усуллари, ижтимоий барқарорликни мустаҳкамлашдаги ўрни ишнинг объектини ташкил этади.

Битирув малакавий ишнинг методлари- педогогик таҳлил, қиёсий таҳлил, аналитик обзор, тарихий хронологик таҳлил, кузатиш, умумлаштириш, анкета, савол-жавоб, суҳбат, эксперимент.

Юқорида билдирилган фикр – мулоҳазалардан келиб чиққан ҳолда битирув малакавий ишнинг структураси қуйидагилардан иборат: Кириш, 2 боб 4 параграф, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат.

1-БОБ. Таълим муассаларида раҳбар-аёлларнинг ўқув жараёни самарадорлигини оширишдаги ролини ўрганишнинг илмий назарий асослари.

1.1 Таълим муассасаларининг бошқариш тизимининг умумий тафсифи.

Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонуни ва “кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг қабул қилиниши нафақат таълим тизимининг ҳуқуқий базасини яратишга, балки уни тизимли, доимий ва узлуксиз жараён сифатида бошқаришга, халқаро тан олинган таълимни ривожлантириш меъёрлари тенденциялари ва омиллари асосида такомиллаштиришга хизмат қилмоқда.

Узлуксиз таълим тизимини бошқаришнинг мақсади-унинг сифатини оширишга қаратилган бўлиб, бу тизим ва ичига лойихалаш, ташхислаш ва мониторинг, таҳлил, бошқарув хулосаларини тайёрлаш ва қарорлар қабул қилишни олади. Унинг асосий йўналишлари бўлиб;

---- кадрлар буюртмачилари ва меҳнат бозори эҳтиёжларидан келиб чиққан ҳолда давлат таълим стандартлари, намунавий ўқув режалари ва ўқув дастурларни шакллантириш ва уларнинг рақобатбардошлилиги коэффицентини ошириш;

---- таълим тизимини бозор мунособатлари талабига жавоб бера оладиган янги авлод дарсликлари ва ўқув адабиётлари билан таъминлаш;

---- ўқув жараёни самарадорлигини оширишнинг муҳим кўрсаткичларидан ҳисобланган ўқув вақтидан ва мустақил таълимга ажратилган вақтдан самарали фойдаланиш коэффицентларини ошириш;

---- таълим соҳаси учун бошқарув захира кадрларини тайёрлаш, уларни ўқитиш ва малакасини ошириш;

--- таълим жараёнига илғор педогогик технологияларни қўллаш ўқувчиларни таълим жараёнининг суст тингловчисидан уларни бу жараённинг фаол иштирокчисиг айлантириш. Жаҳоннинг ўттиздан ортиқ ривожланган давлатлари олий таълим тизимида муваффақиятли равишда қўлланилаётган

халқаро RWCT дастури (ўқиш ва ёзишда критик фикрларни ривожлантириш)

Бугунги кунда ҳар қандай жамиятнинг асосий «кўзгуси» – хотин-қизлар эканлиги шубҳасиздир. Негаки, жамиятнинг ижтимоий тузуми қандай бўлишидан қатъий назар, ўша жамият аҳолиси турмушининг фаровонлик даражаси, оилалар барқарорлиги, келажак авлод – фарзандлар тарбияси, иқтидори, жамиятдаги интеллектуал салоҳият, маънавият ва маданият, маърифат, қўйингки, барча жабҳаларда эришилган ютуқлар шу жамият тараққиётига хотин-қизларнинг қўшадиган ҳиссаси ва ўша жамиятнинг аёлларга бўлган муносабати билан белгиланади.

Халқимиз орасида «Аёл бир қўли билан бешикни, иккинчи қўли билан дунёни тебратади», деган нақл бежиз вужудга келмаган. Буюк аждодларимиз, миллатимиз тарихидан маълумки, ўзбек аёли, ўзбек оналари нафақат ўз элимиз, балки дунё ҳамжамяти, умумбашарият тараққиётига ўзининг улкан ҳиссасини қўшган машҳур ўғлонлари – жасур, ботир Амир Темур, Жалолоддин Мангуберди каби саркардалари, Баҳоуддин Нақшбанд, Абдуҳолиқ Гиждувоний, ҳазрат Хўжа Аҳрор Вали каби азизу-авлиёлари, жаҳонни турли жабҳаларда лол қолдирган олимлари – Абу Наср Фаробий, Абу Райхон Беруний, Имом Ал Бухорий, Абу Али ибн Сино, Ал Хоразмий, Мирзо Улуғбек, адиблари – Алишер Навоий, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Умар Ҳайём, Фитрат, Чўлпон, Абдулла Қаҳҳор, Ойбек кабилар билан машҳурдирлар. Мағрур, жасур ва доно Тўмарис, Бибихоним, Нодирабегим, Увайсийлар номлари нафақат биз учун, балки илғор фикрли дунё аҳли учун ҳам илиқ ва улуғ эканини ҳаммамиз яхши биламиз.

Кези келганда таъкидлаш жоизки, миллати, ирқи, дини, ижтимоий келиб чиқиши, яшайдиган юрти, бошқа жиҳатларидан қатъий назар, инсоннинг ўзи ҳаётида танлай олмайдиган, танлаш имкониятига эга бўлмаган фақат икки муқаддас нарса бор – Она ва Ватан. Бизга нақадар азиз ва қадрли бўлган ана шу иккала сўз аслида ягона маънони, Онани англатади. Қалбимиз тўридан мустаҳкам ва муносиб жой эгаллаган ушбу сўзларнинг

Ўхшашлиги тасодифий ҳол эмас, дунёда онадан-да эъзозли ва эҳтиромга лойиқ инсон, Она Ватандан азиз ва қимматли, мурувватли замин йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас. Бу иккала номни бир-бирига менгзашнинг асосий сабабларидан яна бири шундаки, онага ҳам, Она Ватанга ҳам хиёнат қилиш буюк гуноҳи азимдир, бу номларнинг муштараклиги яна ана шунда бўлса, ажаб эмас. Ҳа, мўътабар оналар, хотин-қизлар, бўлғуси оналар ҳаётнинг боши, уй-рўзгоримиз, жамиятимиз фариштасидирлар.

Мамлакатимиз аҳолисининг қарийб ярмини ташкил этадиган хотин-қизларнинг ҳаётда ўзларининг муносиб ўринларини эгаллаши, ўзларидаги салоҳиятни намоён этишлари ва жамиятда амалга оширилаётган маънавий-маърифий, ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ислохотларда уларнинг тўлақонли иштирокини таъминлаш мақсадида илк мустақиллик йилларидан бошлаб, давлатимиз томонидан имкониятлар яратишда, аввало, уларнинг оналик ва оиладаги бош тарбиячилик вазифаларига асосий эътибор қаратилмоқда. Чунки, бу иккала ўта муҳим вазифани бажаришда аёлнинг жамиятдаги мавқеи, нуфузи, ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан таъминланганлиги, маънавий-маърифий жиҳатдан етуклиги, сиёсий онги, ижтимоий тафаккури, ҳуқуқий маданияти ва саводхонлиги беқиёс аҳамиятга моликдир.

Хотин-қизларга, оналик ва болаликни ижтимоий муҳофаза қилишга давлатимиз, қолаверса, шахсан юртбошимиз томонидан жиддий эътибор берилаётганлигининг, улар учун алоҳида имкониятлар яратилаётганлигининг боиси ҳам аёлнинг, энг аввало, келажагимиз давомчилари, зурриёдларимиз, ворисларимиз, эртанги кунда бизнинг тақдиримизни ишониб топширадиган фарзандларимиз бунёдкорлари ҳамда тарбиячилари эканлигига алоҳида урғу беришдан иборатдир, деб биламан.

Давлатимиз раҳбари томонидан жорий йилнинг «Мустаҳкам оила йили» деб эълон қилиниши муносабати билан оилалар чироғи бўлмиш хотин-қизлар масаласи, оила институти янада юксакроқ аҳамият касб этаётганлиги изоҳга муҳтож эмас.

Яқингинада матбуотда эълон қлинган Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури тўғрисида»ги Қарорида марказий звенони яна ўша оилани мустаҳкамлашда асосий юкни ўз елкасига олган аёлларга бўлган эътибор эгаллаганлиги таҳсинга сазовордир.

Ушбу қарорда эътироф этилган «Оила соғлом экан – жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан – мамлакат барқарор» деган инсонпарвар тамойили бугунги замон зайлига жуда мос бўлиб, мустақил давлатимиз тараққиётининг айниқса ҳозирги босқичида жуда муҳим ва ўта долзарб ҳисобланади.

Қатор йиллар давомида бизга аллақачон ёд бўлиб қолган, Президентимизнинг юртимизда ажойиб бир шиорга айланган «Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта, бахтли бўлишлари шарт», деган чуқур маъноли сўзлари замирида ҳам аёлларга бўлган юксак ишонч, меҳр-оқибат баробарида фақат аёлларгагина юкланиши жоиз бўлган алоҳида масъулият мужассамлашган, десам муболаға бўлмаса керак.

Ана шундай фарзандларни дунёга келтириш учун авваламбор аёлнинг – онанинг ўзи соғлом, ҳар томонлама етук, иймон-эътиқоди бутун, ҳалол ва пок, оиласи мустаҳкам, дунёқараши замон зайлига мос, фикри теран, интеллектуал салоҳияти етарли даражада ривожланган, маънавияти юксак, фидойи, меҳнатсевар ва ватанпарвар бўлиши, ўзи яшаб турган жамиятда кечаётган воқеа-ҳодисаларга дахлдорлик ҳисси, фидойилик билан яшаши, энг муҳими ўзининг мустақил ҳаётий позициясига эга бўлиши тақозо этилади.

Шу боисдан ҳам илк мустақиллик йилларидан бошлаб:

– оналик ва болаликни ижтимоий муҳофаза қилиш, фуқаролар репродуктив саломатлигини мустаҳкамлаш;

- аёлларнинг жамиятдаги нуфузи ва мавқеини ошириш, уларнинг давлат бошқарувидаги, муҳим ҳукумат қарорларини қабул қилишдаги ҳамда жамият тараққиётидаги фаол иштирокини таъминлаш;
- хотин-қизларнинг интеллектуал салоҳиятини ошириш, уларнинг ўзларидаги салоҳиятни турли жабҳаларда намоён этишлари учун кенг имкониятлар яратиб бериш;
- ҳаттоки уй бекаси вазифасинигина адо этиб юрган ҳокисор аёлларнинг бирортаси ҳам безътибор қолмаслиги учун жамиятда тегишли шарт-шароит яратиш;
- оналаримизнинг, айниқса, қишлоқ шароитида истиқомат қилаётган аёлларимизнинг уй-рўзғор, бола-чақа билан боғлиқ бўлган юмушларидан, фарзандлар тарбиясидан, ўз оилаларидан узоқлашмаган ҳолда оила даромадини кўпайтиришига ўз улушини қўшиши, уйда туриб меҳнат билан банд бўлишини таъминлаш учун имконият яратиб бериш, ушбуларнинг ҳуқуқий асосини мустаҳкамлаш;
- оилалардаги муаммоларни ҳал этиш, оналарнинг фарзандлар тарбияси ва парвариши борасидаги ташвишларини камайтириш, айниқса, қишлоқ аёллари меҳнатини енгиллаштиришга эришиш, қишлоқларда замонавий инфратузилмани барпо этиш, хизматлар кўрсатиш соҳасини ривожлантириш;
- хотин-қизларнинг оила ва жамиятдаги ҳар қандай камситилишларининг олдини олиш каби масалалар юзасидан қатор чора-тадбирлар амалга ошириб келинаётганлиги алоҳида эътиборга сазовордир.

Президентимизнинг «Ўзбекистон Республикасининг давлат ва ижтимоий қурилишида хотин-қизларнинг ролини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 1995 йил 2 мартдаги, «Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси фаолиятини кўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги 2004 йил 25 майдаги, «Зулфия номидаги давлат мукофотини таъсис этиш бўйича таклифларни кўллаб-қувватлаш тўғрисида»ги 1999 йил 10 июндаги Фармонлари, «Хотин-қизларга қўшимча имтиёзлар

тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, Олий Мажлиснинг XV сессиясида «Сайловлар тўғрисида»ги Қонуннинг 22-моддасига Ўзбекистон Республикасининг икки палатали Парламентида сиёсий партиялардан депутатликка номзодларни кўрсатишда аёллар сони 30 фоиздан кам бўлмаслиги лозимлиги хусусидаги норманинг киритилганлиги, Ўзбекистон Республикаси Президентининг, Вазирлар Маҳкамасининг она ва бола саломатлиги масалалари ечимига бағишланган ўнлаб муҳим қарорлари жамиятимиз хотин-қизларининг манфаатларини, оналик ва болаликни ҳимоя қилиш, уларнинг ижтимоий-сиёсий фаолликларини ошириш ва амалга оширилаётган кенг миқёсли ислохотлардаги фаол иштирокларини таъминлаш борасида самарали хизмат қилмоқда.

Дарҳақиқат, мамлакатимизнинг ижтимоий сиёсати йўналишида олиб борилаётган саъй-ҳаракатлар ичида хотин-қизлар, она-бола муаммоларига қаратилган эътибор марказий звенони эгаллаб келмоқда. Бунда асосий урғу соғлом она, соғлом бола, никоҳланувчи шахсларнинг тиббий кўриги, фуқаролар репродуктив саломатлигини муҳофаза қилиш, оммавий спорт, хотин-қизлар спорти, оилавий спорт, таълим, иш билан таъминлаш, хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий онгини юксалтириш, жамият тараққиётидаги иштирокини кучайтириш, уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кабиларга берилмоқда. Аммо, ҳали юртимиз хотин-қизлари салоҳиятидан, имкониятларидан жамият тараққиёти учун тўлиқ фойдаланганимизча йўқ. Ушбу имкониятлардан тўлақонли фойдаланишни йўлга қўйишдан нафақат хотин-қизларнинг ўзлари, уларнинг яқинлари, балки жамият манфаатдор эканлигини инобатга олган ҳолда ҳали хотин-қизлар масалаларида жуда кўп долзарб вазифалар олдимизда турибди.

Аъзолари сонининг деярли ярмини аёллар ташкил қиладиган «Адолат» социал-демократик партияси «Аёллар қаноти» ўз фаолиятида асосий эътиборни фуқароларнинг, айниқса, она ва боланинг репродуктив саломатлигини муҳофаза қилишга, ҳозирги замон талабларига мос равишда улғайиб бораётган фарзандлар тарбиясига қаратиш лозимлиги,

болаларимизни пишиқ-пухта, ўзининг мустақил позициясига эга, ҳуқуқий жихатдан саводхон, илмли, билимли, турли иллатлардан йироқ қилиб вояга етказиш, уларда жамиятдаги ҳар бир воқеа-ҳодисага дахлдорлик ҳиссини шакллантириш кабилар хусусида жойларда, хотин-қизлар, ота-оналар, маҳалла ва таълим масканларида тарғибот-ташвиқот ишларини олиб бормоқда. Шунингдек, аёллар ўртасидаги тадбирларда келажак авлодни ҳар томонлама етук ва баркамол қилиб вояга етказишда оилада соғлом турмуш тарзини, мўътадил маънавий муҳитни шакллантириш, миллатимизга хос бўлган нозик жихатларни, маънавиятимизни, маданиятимизни, ўзига хосликни, бағрикенглик, адолатлилик, холислик, инсонийлик, фидойилик ва жасоратлиликни, аждодларимиз меросига, Ватанга содиқликни, миллий қадриятларимизни, анъаналаримизни асраб-авайлаш баробарида уларни ёшлар онгига чуқур сингдириш кабилар бугунги кундаги долзарб вазифа эканлиги алоҳида эътироф этилмоқда.

«Адолат» социал-демократик партияси хотин-қизларнинг жамиятда жуда катта кучга, салоҳиятга эга эканлиги туфайли уларга таяниб, гендер йўналишидаги муаммоларни ҳал этиш масаласида анча салоҳиятли ишларни амалга ошириб келмоқда. Чунки, ҳозирги глобллашув жараёнидаги серташвиш ва бирмунча таҳликали замон шуни талаб қилаяпти, яъни хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини оширмасдан туриб, уларнинг жамиятда ўз ўринларини муносиб эгаллашлари учун имкониятлар яратмасдан туриб, ёппасига аҳолининг ижтимоий-сиёсий онгини шакллантириш, жамият нуфузини ва истиқболимизни белгилайдиган ҳар томонлама етук ва баркамол авлодни тарбиялаб вояга етказиш мушкул.

Шу боисдан, партияимизнинг «Аёллар қаноти» жойлардаги бошланғич партия ташкилотлари орқали хотин-қизлар ҳуқуқ ва манфаатлари ҳимоясига, оналик ва болаликни, репродуктив саломатликни муҳофаза қилиш масалаларига оид амалдаги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларнинг, қонунларнинг ижросини таъминлаш, кичик бизнес ва оилавий тадбиркорлик, касаначилик, уй-рўзғор юмушларидан, фарзандлар тарбиясидан ажралмаган ҳолда

чорвачилик ва мева-сабзавотчилик билан шуғулланиб, ўз оиласи бюджетига даромад келтиришни хоҳлайдиган аёлларга йўл-йўриқ кўрсатиш, улар учун ҳуқуқий ва иқтисодий масалаларда маслаҳатлар ташкил қилиш борасида жойлардаги хотин-қизлар кўмиталари, ўзини ўзи бошқариш органлари ҳамда бошқа мутасадди ташкилот ва идоралар вакиллари билан ҳамкорликда мамлакатимизда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ислохотларни янада чуқурлаштириш ҳамда самарадорлигини оширишга баҳоли қудрат ҳисса қўшиб келмоқда. Хотин-қизлар учун яратилган шарт-шароитларга шукроналар айтган ҳолда, аёлларимизнинг иқтидорини, салоҳиятларини ўз ўрнида, ўз вақтида қўллаш имконини янада кўпайтирсак, бу борада уларга яқиндан қўмаклашсак жамиятимиз ривожига қўшаётган ҳиссамиз самарали бўлиши аниқ.

Хотин-қизлар мавқеини ошириш, уларнинг интеллектуал салоҳиятини юксалтириш, улардаги салоҳиятнинг намоён этилиши учун жамиятда яратилган имкониятлар доирасини янада кенгайтириш – ўз-ўзидан оилаларнинг мустаҳкамланишига, жамият тараққиёти ривожига, қолаверса, халқаро миқёсда ҳам мамлакатимиз нуфузининг янада юксалишига, фарзандлар тарбиясининг яхшиланишига, хотин-қизлардан аксариятининг нафақат ўз оилалари учун, балки жамият тараққиёти учун, жамият ривожини учун фидойиларча меҳнат қилишларининг фаоллашувига, ҳуқуқий демократик жамият қуриш жараёнида аёллар иштирокининг бундан-да кўпайишига қўмаклашиши муқаррар. Аёл қадрини қанчалик юқорига кўтаришга муяссар бўлсак, миллий ғуруримиз, маънавият ва маданиятимиз янада юксалиши, оилаларимиз барқарорлиги таъминланиши, ҳалол ва пок, фидойи, ватанпарвар, жамиятга фойда келтирувчи, миллатимизни бутун жаҳонда кўз-кўз қилдирувчи фарзандларимиз сони кундан кунга кўпая бориши табиий ҳолдир. Зеро, ҳар томонлама фаол ва оқила, доно, изланувчан, замонавий аёл меҳнатидан, салоҳиятидан нафақат унинг оиласи, балки бутун жамият манфаатдор бўлиши чин ҳақиқатдир ва биз қураётган жамиятнинг оғир юкини дадил кўтариб, унинг пойдеворини мустаҳкамлаб

турадиган асосий куч – жамиятимиздаги ҳар бир оила, ҳар бир инсон, ҳар бир фуқаро, шу жумладан, хотин-қизлар эканлигини унутмаслигимиз керак.

Мамлакатимизда аёлларнинг ўз иқтидорларини намоён қилиш қобилиятига яраша ишлаши учун барчашароитлар яратилган. Ана шу имкониятлардан фойдаланиш даражаси эса унга боғлиқ. Агар аёл ўзини нафақат аёл, балки инсон сифатида жамиятдаги ўрнини англаса, унга табиат ато этган қобилиятни тўғри йўналтира олса, фақат оила қуришни эмас, балки ҳалол меҳнати билан жамият тараққиётига муносиб ҳисса қўшиши лозимлигини ҳаётининг мақсади деб билса, бу аёл албатта ўз ҳаётидан қаноатлана олади. Агарки фақат оилани ҳаётининг асосий мақсади қилса, пировард натижада намоён қилинмаган қобилият, фойдаланилмаган имконият, эришилмаган ютуқлар у учун армон бўлади ва қалбида барча нарсага эриша олган аёлларга нисбатан ҳасад туйғуси шаклланади, бу унинг ғазабнок бўлишига олиб келади. Шуниси қувонарлики, сўнгги йигирма йилда ўз мақсадини аниқ билган, оила бекаси, фарзандларининг онаси бўлиш билан бир қаторда, жамият тараққиётининг турли соҳаларида касби орқали камолотга эришаётган аёлларнинг сони кўпайиб бормоқда. Юртимизда барча учун «Тенг имконият ва тенг ҳуқуқлар белгиланган», шу боис маош олиш, ишга кириш, у ёки бу соҳада муайян ютуқларга эришиш ҳоҳ эркак ёки аёл бўлсин, бу инсоннинг мақсадли фаолиятига боғлиқ.

Аёлнинг ҳар қандай ишга масъулияти икки ҳисса кучли. Қаерда бўлмасин, таълим тизимими, соғлиқни сақлаш, транспорт соҳасими ва бошқа бўлишидан қатъий назар аёл ўз вазифасини ортиғи билан бажара олади. Бироқ баъзи соҳаларда, тўғрироғи аёлларни раҳбар лавозимига тайинлашда уларга нисбатан ишончсизлик устиворлик қилади. Масалан Ўзбекистонда 70 дан ортиқ Олий ўқув юрти бор, бироқ уларнинг бирортасини аёл бошқараётгани йўқ. 90 йилларда эса профессор Ҳалима Алимова Тошкент текстил ва енгил саноат институти ректори лавозимида ишлаган ва айнан шу институт Ўзбекистон республикаси тест маркази томонидан ўтказилган аттестация ва аккредитациядан энг юқори балл билан

биринчи ўринни эгаллаган. Опанинг бошқа ишга ўтганлигига анча йиллар бўлсада институтда ҳалигача улар ўрнатган темир тартибга риоя қилиниб келинмоқда. Нима учун?, шунинг учунки раҳбар аёл ўз жамоасини оиласи сифатида қабул қилади, хўжаликдаги ютуқ ва камчиликларни сарҳисоб қилиб, ҳар қандай муаммони ҳал қилишнинг энг осон, беозор йўлини танлайди. Шу боис аёлларимизга раҳбар лавозимлари ишониб топширилса, улар орасида Ўзбекистоннинг бирор давлатдачи Мухтор элчиси, вазир, вазир ўринбосари ва ҳаказо қабиларни аёлларимиз ҳеч иккиланмай эплаган бўлар эди. Шунини ҳам алоҳида таъкидлаш жоизки аёлнинг шахс сифатида камолотга эришуви -да эркакнинг ўрни жуда ҳам салмоқли. Чунки фақат эр қўлласагина аёл ўз мақсадига эркин эриша олади, фақат эр қўлласа аёл жамиятда ўз ўрнини топади, фақат эр тушунсагина оилада ўзаро ишонч, садоқат ва ҳурмат бўлади, фақат эрнинг мададини ҳис қилсагина аёл чинакам бахтли бўлади ва қалби ором топади. Бир замонлар аёлларга заифа, ожиза дейишган. Бу сўзлар ҳозир ҳам онда-сонда учраб туради. Бизнингча, ҳеч бир даврда аёл ожиза бўлган эмас ва ҳозир бундай эмас. Чунки фақат аёл Аллоҳ унга ато этган тўлғоқ азобини сабр тоқати, кучи, бардоши билан енга олади, тўлғоқ азобининг нималигини эса фақат аёл билади. Аёл ҳар қандай мусибатни кўтариши, ҳар қандай жисмоний оғир ишни бажариши мумкин. Фақат аёл ишдан қайтиб, чарчоқни ҳам сезмасдан овқат пишириши, кир ювиши, болага қараши, меҳмон кутиши, меҳмонга бориши, турмуш ўртоғининг кўнглини олиши ва бу ишларни кундалик юмуш сифатида бажариши мумкин. Ундан ташқари аёл дардга тоқатли. Оддий тумов, бош оғриғи, томоғ оғриғи қабилар аёл учун дард эмас, оғриқ суягига тақалмаганича аёл миқ этмай юради. Эркакларчи?, салгина шамоллаб қолишса кўрпа ёстиқ қилиб, ётиб олади, чунки уларни шу ҳолатда боласини асрагандек парваришлайдиган аёли бор. Шу боис эркаклар аёлнинг кучи, иродасини ҳис қилишсада, илгари ҳам, ҳозир ҳам, уларни эркалаш маъносида «Ожиза» деб атаган бўлишса ажаб эмас. Бугунги кунда аёл ва эркакнинг тенг ҳуқуқлиги ҳақида кўп фикрлар илгари сурилмоқда.Энг

аввало ҳар иккаловининг масъулияти, ўзининг оила олдидаги бурчини тўлиқ ҳис қилиши, ўзаро ҳурмати, оиладаги муаммоларнинг ечимини бафурча биргалашиб ҳал қила олиши, эркакнинг ўзини аёлидан юқори қўймаслиги, беписанд бўлмаслиги, шунингдек аёлнинг ҳам эрига нисбатан айнан шундай муносабати, оила бюджетини талон тарож қилмаслиги кабилардир. Агар аёл тенг ҳуқуқлиман деб, оналик масъулиятини унутса, ўзини фақат ишга бағишласа-ю, уйда саранжом-саришталик бўлмаса, бундай «тенглик» ҳеч кимга татимайди. Агарки эр кўча хандон уй зиндон бўлса, аёлининг бошини таънаю дашномлардан аритмаса бундай оиладан барака кетади. Шу боис «тенг ҳуқуқлилиқ»да мураса-ю мадора, ўзаро ҳамкорликка риоя қилиш муҳим. Оилада барқарорликни таъминлашнинг асосий омиллардан бири бу оила аъзоларининг маънавий-руҳий яқинлигидир. Нима учун ғарб мамлакатлари кино фильмларида оила аъзолари бир- бирига сени яхши кўраман дея олади-ю, бизда эса бу эриш туйилади. Шунини алоҳида таъкидлаш лозимки 2008 йил Тошкент шаҳри 50 сонли мактабнинг 9 синф ўқувчилари билан ўтказилган анкета-сўровномаси таҳлилига кўра 45 та боладан 27 таси онаси ва отасининг яхши сўзини эшитмаганлигини, отаси ҳеч қачон ўпмаганлигини, яхши баҳо олганида мактамаганлигини айтган. Фақат 18 та бола ота-онаси баъзида уларни макташини, яхши кўришини, аслида бундай сентементаллик учун улар анча улғайганлигини ёзган. Ота-она учун боланинг сочларига оқ оралаб, юзларига ажин тушганида ҳам фарзанд бўлиб қолади, шу боис, уни қучиш, мақташ, у билан ғурурланиш ёш танламайди. Агар биз менталитетимизга фарзандларимизга муносабатни уларнинг ёшига, жисмоний ўсишига эмас, балки, кўнглига мослаб борсак фойдадан ҳоли бўлмайди. Бугунги эркаклар учун аёлларнинг қадри ошмоқда. Дунёнинг қайси мамлакатада бўлмасин эркак учун аёл энг аввало иффиати, назокати, ҳаё- ибоси, меҳри-вафоси, садоқати билан қадрли. Нима учун?, чунки шиддат билан ўтаётган умрнинг ҳар бир куни сарқаш дарё тошқинлари каби муаммоларга тўлиб-тошиб ётибди. Кун бўйи ишдаги ташвишлардан чарчаб уйга келган эркак албатта аёлидан эътибор, меҳр кутади. Агар аёл шу

эътибор ва меҳрни бера олса эркак қаерда бўлмасин уйига ошиқади, аёлига ташна бўлиб яшайди ва бу ташналик уни ҳеч қачон тарк этмайди. Шунингдек аёл эр келар вақтида мунтазам уйда бўлмаса ёки эшик жиринглаганда пинагини бузмай эрини хуш кайфият билан кутиб олмаса, бундай вазиятда эркак кўпроқ вақтини кўчада ўтказишга, ишдан бошини кўтармасликка ҳаракат қилади, аста-секинлик билан эр ва аёл ўртасида кўринмайдиган девор ҳосил бўлиб, оиладаги энг яқин икки киши бир-биридан бегоналашади, бу бегоналашув асоратлари болаларнинг руҳий ҳолатига салбий таъсир этади. Шу боис, биргаликдаги турмушнинг дастлабки кунлариданок ўзаро ҳурмат, эътиборнинг қарор топишига, эр-хотинни ёки хотин эрни ўзгартиришга эмас, балки бир бирининг феълига мослашишга ҳаракат қилинса, бундай оилада абадий бир бирига интизорлик шаклланади. Бунга эришиш қанчалик қийин бўлишидан қатъий назар, эришган оилалар том маънодаги бахтли оила бўла олади. Европадаги тадқиқотларга кўра овқат пишириш, кир ювиш, тикиш бичишни биладиган аёллар сони камайиб бормоқда экан. Хўш бу борада биздаги вазиятни қандай баҳолаш мумкин. Шунини алоҳида таъкидлаш жоизки, кир ювиш, овқат пишириш бизнинг аёллар учун муаммо эмас, бу кундалик вазифалар, тикиш бичишга келсак илгари ҳам ҳозир ҳам бу ишни ҳамма аёл қилган эмас, албатта бундан тугма қадаш каби майда-чуйда тикишлар мустасно. Айни пайтда, илгариги аёллардан фарқли ўлароқ бугунги кунда мураккаб жарроҳлик операцияларини қилаётган, ёстикдек келадиган катта илмий асарларни яратаётган, давлат бошқарувида (кам сонли бўлсада) ҳеч оғринмай иштирок этаётган, 100-200 гектарлик ерларда боғдорчилик ёки пахтачилик билан шуғулланиб катта мувоффақиятларга эришаётган ва умуман қайси соҳа бўлмасин, бошлаган ишларини охирига етказа олаётганлигини ҳам эътироф қилиш лозим. Шунини ҳам таъкидлаш лозимки, илгари аёллар фақат оила ишлари билан машғул бўлишган. XXI аср аёлларининг эса фарзанд тарбияси, оиласига садоқатидан ташқари бошқа кадриятлари ҳам шаклланди. Бу уларнинг жамиятда ўз ўрнини топишга интилиши, эгаллаган

касби орқали жамият тараққиётига муносиб ҳисса қўшиш истагидир, бу ижобий ҳол. Ундан ташқари такомиллашган маиший хизмат кўрсатиш технологиялари муайян даражада қўл меҳнاتини осонлаштирди. Бугунги ўзбек аёли ким: бошқарувчими ё буйсунувчи, эргашувчими ё эргаштирувчи? Замонавий ўзбек аёли портретига қандай чизгилар билан бойитиш мумкин? Аёл барча даврларда энг аввало «Она»дир, кейин эса у бошқарувчи ва буйсунувчи, эргаштирувчи ва эргашувчи ҳамдир. Оналик бу табиат қонуни ва уни бузишга ҳаракат қилганлар адашганлар тоифасига киради. Ижтимоий фаолияти эса унинг иқтидори, қобилияти, ташаббускорлиги билан белгиланади. Ҳеч бир даврда аёллар фақат бошлиқ бўлиши ёки фақат эргашиши лозим деб ҳисобланмаган. Аксинча ҳозирги кунда аёлларга муносабат ижобий томонга ўзгариб, уларнинг она бўлиши билан бир қаторда потенциал қобилиятларидан фойдаланишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

1.2. Хотин-кизлар фаолиятини куллаб-қувватлаш Ўзбекистонда давлат сиёсатининг устивор йуналишларидан бири эканлиги.

Ўзбекистон Республикаси уз мустақиллигини кулга киритгач, давлатимиз ва унинг раҳбарияти мустақил мамлакатимизнинг фаол инсонлари бўлган хотин-кизларга катта имкон бериб берди. Ўзбекистонда ҳозирги замон аёллар ҳаракатининг янги босқичи 1991 йилдан бошланди деб ҳисоблаш мумкин. Ўшанг йилнинг 25 феввалида Республика Хотин-кизлар Кенгашининг 11 Пленумида аёлларнинг ижтимоий, фуқаролик, маданий ва иқтисодий ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи илк жамоат ташкилотларидан бири -Ўзбекистон Хотин-кизлар кумитаси ташкил топди.

1991 йил 21 июнда Адлия идораларида Ўзбекистон ишбилармон аёллари "Тадбиркор аёл" уюшмаси руйхатга олинди. Шу йилнинг узида (28 ноябрда) Хотин-кизлар кумитаси ҳам Адлия идораларида руйхатдан утказилди. 1992 йил 4 сентябрда республикадаги учинчи йирик аёллар ташкилоти Ўзбекистон олима аёллари "Олима" уюшмаси руйхатга олинди.

1995 йилда Пекинда Халқдро аёллар ҳаракатининг янги устивор йуналишларини белгилаб берган ва аёлларнинг фуқаролик салоҳиятини амалга ошириш учун янги имкониятлар очиб берган Жаҳон аёлларининг IV форуми бўлиб ўтди.

Пекин тадбирлар Платформаси Низомини ҳаётга жорий қилиш мақсадида Миллий тадбирлар режаси ишлаб чиқилди ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Давлат ва жамият қурилишида аёлларнинг ролини ошириш чора-тадбирлари тугрисида" Фармони қабул қилинди. Фармонга мувофиқ барча даражадаги ижроя ҳокимият идораларида маъмурият раҳбари уринбосари лавозимларидан бирига аёллар вакили тайинланди. Маъмур фармон орқали ҳукумат аёллар масаласини давлат аҳамиятига молик масала даражасига қутарди .

11 президентимизнинг ушбу Фармонига биноан Республика Хотин-кизлар кумитаси раисига Бош вазир уринбосари, Қорақолпоғистон Республикаси Хотин-кизлар кумитаси раисига Вазирлар Кенгаши раиси уринбосари, вилоят, шаҳар, туман хотин-кизлар кумиталари раисларига эса ҳоким уринбосарлари мақоми берилди. Вазирлар маҳкамаси таркибида хотин-кизлар ишлари бўлими ташкил этилди.

Ўзбекистан Республикаси Президентининг Фармони билан 1998 йил "Оила йили" деб эълон қилинди ва шу йилнинг 27 январида Ўзбекистан Республикаси 'Вазирлар Маҳкамаси томонидан тегишли дастур тасдиқланди. Олий мажлиснинг IX сессиясида умумхалқ муҳокамасидан сунг "Оила Кодекси"нинг бир овоздан қабул қилиниши ва амалиётга тадбиқ этилиши жуда катта воқеа бўлди. Айниқса, Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 2 феврадаги 54 сонли Қарорига биноан Республика "Оила" илмий-амалий Марказининг ташкил этилганлиги аёлларга қандай эътибор берилганлигини амалда қурсатиб берди.

Аёлларнинг ижтимоий ва моддий аҳволини яхшилаб бориш, уларнинг оила ва жамиятдаги ролини ошириш мақсадида 1999 йил Ўзбекистан Республикаси Президентининг Фармонига биноан "Аёллар йили" деб эълон қилинди. Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 18 феврал 73-сонли Қарори билан аёллар манфаатларини таъминлаш ва ҳимоя қилиш бўйича 1999 йилга мулжалланган чора-тадбирлар Давлат Дастури тасдиқланди.

Аёлларнинг ижтимоий ҳаётдаги мақомини оширишга қаратилган барча имконият ва саъй-ҳаракатларини бирлаштириш, уларнинг турмуш шароитини яхшилаш, жамиятнинг янгиланишида аёллар иппироқини қучайтириш учун шароит яратиш - 1999 йилнинг устивор вазифаларидан бири қилиб белгиланди. Аёллар йили муносабати билан қабул қилинган Давлат Дастури мамлакатнинг сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ҳаётда, бозор иқтисодиётини шакллантириш ҳамда

жамиятнинг маънавий-маърифий асосларни мустахкамлашда аёлларнинг макоми ва урнини мустахкамлашга қаратилган.' Уни амалга оширишда давлат бюджета, бюджетдан ташқари фондлар, қасаба уюшмалари, корхона ва ташкилотлар, хомийлар маблағлари, чет эл кредитлари ва Халқаро ташкилотларнинг ёрдамлари ҳисобидан жами 72 миллиард сумдан ортиқ маблағ ажратилди.

Тадбирларга Республика ва маҳаллий бюджетлар ҳисобидан 51,2 миллиард сумдан ортиқ маблағ сарфланди. Шу жумладан, 40,7 миллиард сум қўп болали ва қам таъминланган оилаларга ёрдам бериш учун сарфланди. 3,5 миллиард суми биринчи синф ўқувчиларининг дарсликлар ва ўқув қуроллари билан таъминлашга ҳамда қам таъминланган оилалар болаларига мактаб қийим кечакларини олиб беришга сарфланди.

Аёллар ва болаларни соғломлаштириш учун соғлиқни сақлаш объектлари қуришига ва шунингдек медицина ташкилотларини энг янги медицина ўскуналари билан жиҳозлаш учун 7 миллиард сум сарф қилиш мўлжалланди.

350 минг нафардан зиёд аёлнинг меҳнат ва ҳаёт шароитини яхшилаш, нафақага чиқиш арафасида турган, фахрий ва ёш болали аёллар даромадини ошириш болаларни тарбиялашдаги имкониятларини ошириш учун Дастурда қўзда тутилганидек қатор қонуний қора тадбирлар амалга оширилмоқда.

Ўшбу Дастурни амалга ошириш нафакат иқтисодий соҳада, балки ижтимоий ҳамда инсонпарварлик мезонларидан Қараганда ҳам қатта ижобий натижаларни беради. 1999 йил қора-тадбирлар Дастурининг қабул этилиши билан давлат ўз зиммасига қуйидаги принципиал янги вазифаларни ҳал этиш мажбурияти ҳамда масъулиятини олмоқда:

иқтисодий соҳада - Дастурни амалга ошириш учун қатта молиявий маблағларни ажратмоқда;

ижтимоий йуналишда - аёлларни иш билан таъминлаш, таълим савиясини ошириш, соғлиқни мустаҳкамлаш билан бир каторда, уларнинг бошқарув ва ҳукумат тизимларига, ноҳукумат ташкилотларига фаол жалб этиш, баъзи мамлакатлар, аниқроғи МДХ фаркли уларок, уларни куллаб-қувватлаш борасида бир канча чоралар кузда тутилган;

инсонпарварлик соҳасида аёлларни улуглаш учун шарт-шароит яратилиши, гоёвий-маъмурий ривожланишдаги уларнинг урни ва ҳиссасини юксак баҳоланиши, уларни ҳукукий ва ижтимоий ҳимоялашда тенг ҳуқуқлийдиганини кучайтириш.

Аёлни мукаддас билиш, унга алоҳида эҳтиром курсатиш, озод ва обод юртимиз келажаги булган ҳар томонлама етук ёшларни тарбиялашдаги бекиёс урнини яна бир бор эътироф этиш, баркамол, окила, хотин-кизлар авлодини вояга етказиш улар орасидаги иқтидорли ёшларни адабиёт, санъат, фан ва маданиятни ривожлантиришдаги ютуқлари, тенгдошларининг миллий истиклол гоёлари ва маданий-маънавий кадриятларни юксалиш йулидаги ибратли фаолияти, кенг куламадаги ислохотларнинг жадаллаштиришдаги фаол иштирокини рағбатлантириш мақсадида 1999 йил 10 июнда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Зулфия номидаги Давлат мукофотини таъсис этиш бўйича таклифларни куллаб-қувватлаш тугрисида» ПФ 2326-сонли Фармони эълон қилинди.

Давлат мукофоти мактаб, лицей, коллеж ва олий укув юртлирида аъло ҳулки, зукколиги, донолиги, ташаббускорлиги, укишдаги муваффақиятлари билан алоҳида истеъдодини намоён қилиб таълим олаётган, истиклол гюяларни амалга ошириш йулида астойдил меҳнат қилаётган қизларга адабиёт, маданият, санъат, фан, таълим соҳаларидаги ютуқлари учун берилади.

Мазкур Фармонга мувофиқ Зулфия номидаги Давлат мукофотини Қорақолпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри

вакилларига биттадан ҳар йил и 8 март Халқаро хотин-қизлар байрами арафасида топширилиб келинмоқда. Бутунги кунга келиб Зулфия номидаги Давлатмукофоти совриндор қизлари сони 94 нафарга етди. Зулфия номидаги Давлат мукофотининг таъсис этилиши ҳукуматимизнинг ёш иқтидорли қизларнинг илмий ва ижодий фаолиятлари янада ривожланишларига имкон яратди.

Янги минг йилликнинг дастлабки йили (2001) мамлакатимиз Президент И.А.Каримов ташаббуси билан «Оналар ва болалар» йили деб эълон қилинг аниги *инсон* манфааглари, оила, аёллар ва соғлом авлод йилида олиб борилган хайрли ишларнинг узвий давоми шу билан бирга юртбошимиз ва давлатимиз томонидан ҳар бир фуқаро айниқса, хотин-қизлар ва ёшлар ҳақидаги ғамхурликнинг амалий исботи десак янглишмаймиз.

«2001 йил 5 февралда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори билан «Она ва бола» Давлат Дастури тасдиқланганлиги она ва бола ғамхурлиги йулида давлатимиз сиёсатининг узвий давоми бўлди. Табиийки бу йилда ҳам соғлом авлодни тарбиялаш, аёл, онанинг жамиятдаги ролини амалга ошириш борасида кенг қамровли ишлар давом этди. Буларнинг барчаси хотин-қизлар масаласи республикамызда давлат сиёсати даражасига қутарилганидан далолат беради. Мамлакатимиз аҳолисининг 51 фоизини. ишчи қучининг 45 фоизини аёллар ташкил этар экан бу табиий жараён» '.

Мамлакатимызда 2004 йил «Меҳр ва мурувват йили» деб эълн қилинишини Ўзбекистон хотин-қизлари алоҳида бир қутаринкилик билан қутиб олди. Худди шу йили, яъни 2004 йил 25 майда Ўзбекистон Республикаси Президент И.А.Каримовнинг «Ўзбекистон Хотин-қизлар қумитаси фаолиятини қуллаб-қувватлаш борасидаги қушимча

чора-тадбирлар тугрисида» ПФ-3434-сонли Фармони⁸, Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 29 июндаги «Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2004 йил 25 майдаги «Ўзбекистон Хотин-кизлар кумитаси фаолиятини куллаб-қувватлаш борасидаги қушимча чора-тадбирлар тугрисида» ПФ3434-сонли фармони ижросини таъминлаш чора-тадбирлари тугрисида» 299-сонли қарори" қабул қилниши Ўзбекистон аёлларнинг оила, жамият ва давлат қурилишидаги урнини янада оширади.

«Фармон эркин демократик давлат ҳамда фуқаролик жамиятини қурит йулидан бораётган Ўзбекистон аёлларининг оила, жамият ва давлат қурилишидаги урни ва аҳамиятини янада ошириш, уларнинг барча соҳадаги ҳдк-ҳуқуқларини амалда қафолатлаш, бу ишларга бошқош бўлиб турган ўз атрофида минглаб аёллар ташкилотлари ва фаолларини бирлаштирган Республика Хотин-кизлар кумитаси олдига масъулиятли вазифаларни юқлайди.»⁹

Фармон бандларини таҳлил этар эканмиз унда Хотин-кизлар кумитаси ва унинг жойлардаги барча бўлимлари зиммасига қуйилаётган вазифалар ҳар бир фидойи аёл ўз фаолиятида янги жамият қуриш йулидан бораётган ватанимизга ўз ҳиссасини қушиш масъулиятини янада оширади.

⁸ Жураева Н. Хотин-кизлар муносабати жамият ютуқлигининг мезони. Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари Журнал. 2003. 4-сонли

⁹ Инамова С. Хотин-кизлар ташкилоти: истикболдаги режалар. Оила илмий-амалий журнали. 2004. 2-сонJ-о.

II-БОБ. Мустакиллик йилларида жамият ҳаётининг турли жабҳаларида амалга оширилаётган ислохотларда хотин қизларнинг ўрни ва роли.

2.1. Хотин-қизларнинг жамиятдаги ўрни ва маънавий фаоллигини ошириш усуллари.

Юртимизда давлат ва жамият ишларида аёллар иштирокини таъминлашда ҳукукий кафолатлар яратиш, уларни раҳбарлик лавозимига кутариш, нодавлат ва халқаро ташкилотлар фаолиятлари иштирокини кенгайтиришга катта аҳамият қаратишмоқда. Ана шунай нодавлат ташкилотлардан бири Ўзбекистон ишбилармон аёллари «Тадбиркор Аёл» уюшмасидир. Уюшманинг мақсади аёлларнинг шаклланиб келаётган янги меҳнат бозорига мослашиши учун қулай шарт-шароитлар яратиш, уларнинг тадбиркорлик ташаббусларини қўллаб-қувватлаш, тадбиркор аёлларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, уюшма аъзоларининг манфаатларини ил-ғари қилиш, тадбиркорликни турли шаклларида қўллаш, амалий ҳамкорликда ўзаро ишонч муҳитини мустаҳкамлашдан иборат.

Ассоциация ташкил топган вақтдан буён қуйидаги лойиҳалар ташаббусқори ёки иштирокчиси бўлди:

БМТРД лойиҳалари: «Бизнес-инкубатор» янги технологияларни жорий этиш билан боғлиқ тадбиркорликни шакллантириш учун имтиёзли шароитлар яратиш; «Аёллар ривожланишда» дастури.

Европа Иттифоқи Комиссияси (ЕИК) лойиҳалари (ТАСИС дастури): «Бозор қўникмаларини ривожлантириш маркази» бизнесни ташкил қилиш ва бошқаришни ургатиш, раҳбар кадрларнинг савиясини ошириш, Англия ва Италияда тажриба олиш, Европа давлатларининг тажрибасини қўллаган ҳолда оммавий ахборот воситалари билан ишлаш; «Кичик ва ўрта корхоналарни ривожлантириш Агентлиги» - корхоналар тугрисида маълумотлар

банки яратиш, бизнес-режалаштириш ва маркетинг сохаларида консултациялар бериш.

АКД1 лойихалари ва дастурлари: Мехр-шафкат Корпуси - Ассоциация аъзоларини имтиёзли кредитлар билан куллаб- кувватлаш ва укув дастурлари учун грантлар ажратиш. Ассоциация ташкилотларига техник ёрдам курсатиш; Винрок кишлок хужалиги институт, «Фермер-фермерга» дастури - Республиканинг барча вилоятларида кредит уюшмалари тузиш буйича тренинглар утказиш, волонтерлар ва экспертларни жалб эташ; Америка ҳуқуқ консорциуми - «Тадбиркор аёлларга ҳуқуқий таъминот» лойихаси Республиканинг 9 вилоятида ва Тошкент шаҳрида семинарлар утказилди. Семинар катнашчилари конун ва меъёрий ҳужжатлар туплами (солиқка тортиш, бозор муносабатлари шароитида сугурталаш асослари, шартнома ҳуқуқи буйича) билан таъмишшндилар; Каунтерпарт Интернэшнл Республика вилоятларда яшовчи 200 нафар аёлга бизнес соҳасида таълим беришга хомийлик; Каунтерпарт Консорциум нодавлат, иктисодий, жамоат ташкилотларини тузишда кумаклашиш ва куллаб-куватлаш, ҳунармандчиликни ривожлантириш; Глобал лойиха - АКШда уқитиш.

* ГТЦ «Бизнесга кумаклашиш Маркази»: тадбиркорларни тайёрлаш, қайта йуналтириш ва малакасини ошириш буйича укув маркази ташкил этиш. Марказ SEFE услуби буйича ишловчи МДХдаги ягона ташкилот ҳисобланади ҳамда нафакат Ўзбекистон, балки МДХнинг бошқа давлатлари учун ҳам мугахассислар тайёрлайди. «Экспортга кумаклашиш» лойихаси: лойиха доирасида ўзбекистонлик мугахассисларни экспорт масалалари буйича уқитиш амалга оширилмоқда.

* ЭпоГлойихаси (Германия): маданий ҳамкорлик, Ўзбекистоннинг халқ амалий санъатини тарғиб қилиш; тиқувчилик устахонларини, кулолчилик фаолиятини йулга қуйишда кумаклашиш.

* Карл Дуйсберг жамияти лойihalари: немис тилини урганиш буйича жадаллаштирилган курслар очиш, тадбиркорларга Германияда 1 йил тажриба оширишлари учун имконият яратиб бериш, «Юлдуз» ХЖ, «Красная заря» ХЖ, «Шарк гули» ХЖ, Андижон тукимачилик саноати корхоналари рахбар ходимларини менежмент асосларига уқитиш; экология ва атроф-мухитни муҳофаза қилиш соҳасида ишДовчи мутахассисларни уқитиш.

Германияда иқтисодиёт ва экология буйича тажриба оширишни ташкиллаштириш.

Майни Ху'нармандлар Палатаси: Тошкент шаҳри ва вилоятларда аёлларни касбга уқитиш ва малакасини ошириш (бичиш ва тикувчилик, каштачилик, кандолотчилик, саватлар туқиш. галамдузлик. сартарошлик санъати.. дизайн).

* «Текстима» фиумаси вакиллари билан лойihalар: кичик тикувчилик корхоналари рахбарларини Германиядан уқитиш ва тажрибаларини ошириш.

Ассоциация кумагида 59608 ишчи урни яратилди, 6050 аёл касбга қайта тайёргарликдан утишди ва малака оширдилар.

Ассоциация қошида фаолият юритувчи «Химоя» ҳуқуқ маркази ва «Дримс» фирмаси тадбиркор аёлларга зарур ҳуқуқий хизматларни курсатмокда. «Зумрад» маданият маркази ноширлик фаолияти. ҳамкорлар билан маданий алоқаларни ривожлантириш, оммавий-маданий тадбирлар уюштириш билан шутулланади.

Ассоциация тадбиркорлик билан боғлиқ рискларни сутурталовчи «Мадад» сугурта компаниясиинг таъсисчиларидан бири саналади.

Ассоциация аёллар учун «Санам» безакли журнаlinesи нашр қилади.

Ўзбекистоннинг «Тадбиркор асл» ишбилармон аёллар Уюшмаси “Caunterpart International” кумагида хусусий товар ишлаб чиқарувчиларинг куллаб-қувватлашга қаратилган тадбир утказди.

Лойханинг у мумий киймати 12 минг АКД] долларига тенг булиб, ундан 10 минги « Counterpart International!)) улушидир. Лойха Узбекистоннинг Тошкент, Фаргона ва Самарканд вилоятларини камраб олади. Мазкур лойха тадбиркорларнинг мурожаатномалари ва таклифларини йиғиш ҳамда даврийлаштириш, хусусий тадбиркорлар томонидан импорт ашёларни Узбекистон келтириш ва Узбекистонга келтириш ва улар томонидан ички бозорида сотилишига оид меъёрий-ҳукукий базани узгартириш юзасидан у мумий йўриқномани ишлаб чиқишни кузда тутди. Бош мақсад иш жойларини кўпайтириш, мамалакат аҳолисининг турмуш даражасини ва даромадини оширишдан иборат.

Бугунги кунда тадбиркор аёллар жамиятимизда иқтисодий ривожланиш ва иқтисодий барқарорликни таъминлаш борасида фаол меҳнат қилмоқдалар. Улар томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулотлар жаҳон бозорларида ҳам уз урнини топмоқда. «2005 йилда Женсвада тадбиркор аёллар форуми булиб ўтди. Мазкур форум Швецариянинг Женева шаҳрида БМТ нинг Европа комиссияси гомондан ташкил этилган жаҳон тадбиркор аёлларининг иккинчи форуми эди. Анжуманда узбекистонлик тадбиркор аёлларнинг узлари яратган нафис ва ноёб миллий либос ва буюмлар курғазмаси ташкил этилди. Форумда Бухоро зардузлик фабрикаси директори Махфуза Салимова «Йилнинг энг яхши хунармапди» деб топилди. Форумда Жаҳоннинг 40 га яқин давлатидан 300 га яқин тадбиркор аёл иштирок этди. Унда, асосан халқоро банклар ҳақида кенг маълумот берилиб, кредитларни жалб этиш йуллари ҳамда тадбиркорликнинг Интернет орқали фаолият юритишига оид маслаҳатлар муҳокама этилди. Беш кун давом этган форумда дунёнинг кузга қуринган етакчи банкларининг такдими. Унда тадбиркорларга қурсатилиши мумкин бўлган барча хизмағлар ва қумаклар юзасидан маълумот берилди. Шу билан бирта, тадбирда иштирок этган барча давлатларнинг тадбиркор аёллари уз фаолияти

хакида сузлаб берди. Узаро ҳамкорликни йулга қуйиш бўйича музокаралар олиб борди.

Президентимиз И.Каримов раҳпамоллигида кичик бизнес ва хуёуеий тадбиркорликнинг жадал ривожини учун ярагилаётган имкониятлар самараси уларок, бугунги кунда у шоу соҳа нафакат иқтисодиётни усиш суратини жадаллаштиришда, балки мамлакатимиз учун иҳоятда муҳим бўлган бандлик ва аҳоли даромадларини ошириш масаласини ҳал этишда ҳам етакчи урин тутмокда. Мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган ялпи ички маҳсулотини қарийб 76 % и, саноат маҳсулотларининг 78 % и, қишлоқ ҳудудидаги ва чакана савдо уюшмаси деярли барча маҳсулотлари нодавлат сектор улушига тугри келмокда. Нодавлат секторда 77 % ёқин иқтисодиётда банд бўлган қишлоқнинг 4/3 қисми меҳнат қилмокда. Мамлакатимизда эришилган бундай натижаларга Ўзбекистон Республикаси Президентининг учун утқазилиб қилинган анъанавий «Ташаббус» курик танловининг ҳам алоҳида урни бор. «Ташаббус-2006» республика курик танлови қўнларига қўра, «Энг яхши тадбиркор» йўналиши бўйича бухоро шаҳрида фаолият юритаётган «Шаҳрияр-Шаҳром» хусусий ишлаб чиқариш қўрхонаси раҳбари Муҳаббат Тешаева. «Энг яхши хунарманд» йўналиши бўйича Қашқадарё вилоятининг Шаҳрисабз туманида яшовчи хунарманд Гулнора Одилова қўлиб деб топилди.¹⁰

Ўзбекистонда бозор иқтисодиётига ўтиш даврида талай иқтисодий ҳамда ижтимоий омиллар борки, улардан тулик ва оқилона фойдаланиш мамлакат тараққиётининг юксалиши ва халқнинг фаровонлигини оширишга хизмат қилади. Ана шундай омиллардан бири-қўнларнинг тадбиркорлик қўнқмаларини шакллантириш, иқтисодий тафаккурининг давр талаблари даражасига қўтариш,

¹⁰ Иқтисодий ислоҳотлар амалда. <http://www.un.uz/download.php?ivpe=1455&doc> 50.60
Хайитов О. Тадбиркор қўли: у қандай бўлиши керак?. Ойла журналы. 2004 йил, 1-сон 61-бет.

уларнинг ташаббускорлители, интплишлари хамла саъй-харакатларш а кеш мул очно бериш хнеобланади.

Мустакиллик даврида Узбекистонда аёлларнинг нафакаг ишлаб чикариш. маориф. тиббиёт, маиший хизмат сохаларидаги иштироки, балки уларнинг тадбиркорлик фаолияти ва ташаббуслари куллаб-куватланиб, рағбатлантирилмоқда. Аммо. аёлларнинг рахбарлик ва тадбиркорлик қобилиятини руёбга чикариш ва янада ривожлантириш учун хали куп иш қилинмоғи лозим. Масалан, аёлларни талбиркорлик фаолияти га жало этиш. уларда ишбилармонлик қуникмаларини лунда қилиб айтганда, муопаии тадбиркор аёл имиджини шакллантириши ана шундай муаммолар сираенданлир.

Замонавий аёлларнинг тадбиркорлик фаолиятига ундовчи омилларни тахдил этишдан олдин унга хос булган аёрим хислатлар хусусида тухталиб утиш лозим.

Биринчидан, тадбиркорлик фаолиятида аклий салохият хусусиятининг ахамияти бекиёсдир. Бундан ташқари, билимдонлик, қийинчиликларни олдиндан қура қилиш лаёқати, ижтимоий мулжалларнинг асослангани, бажариш лозим булган ишларни сабаб ва оқибатларини олдиндан тасаввур қила олиш ижодий ёндаша олиш қобилияти қабии сифатлари тадбиркорнинг мақсад-муддаоларини аниқлаб олиш хамда фаолиятини оқилона режалаштиришга имкон яратади.

Иккинчидан, тадбиркор муомала маданияти, одамлар билан қириша олиш қобилиятига эга булмоғи лозим. Жумладан, қупчилик фикридан тугри хулоса чикариш, бошқалар фикрини сабр-тоқат билан эшитиш, зарур холларда охиригача уз нуқтаи назари ва манфаатларини химоя қила олиш, турли тоифа жинс ва ёшдаги қишиларга фикрини тушунтира қилиш, ана шундай фазилатлардандир.

Учинчидан, тадбиркор қупинча таваққал иш тутишга мажбур булгани боис у қучли ирода сохиби булиши керак. Бунин г учун эса

журъат, саъй-харакат, истак ва эҳтиёжларини назорат кила олиш, ракобатбардошлик, мақсад сари интилувчанлик, уз «мени»га хос фазлатларни намоён этиш оркали купчиликнинг эътиборш а сазовор булиш, катъият, татабчанлик, жасорат, дадиллик каби фазилатлар талаб этилади.

Туртинчидан, тадбиркор зиммасига катта масъулият олгани, кечаю-кундуз тиним билмай ишлагани учун тани саломат, рухияти тетик ва мустахкам булмоги зарур.¹

Аввало ушбу жараёнда иштирок этаётган кишилар орасидаги жинсий гафовутлар назарда тутилади. Хозирги вақтда ижтимоий фойдали меҳнат билан банд булганларнинг ярмидан купроги хотин-кизлар булганлиги сабабли уларда тадбиркорлик куникмаларини шакллантириш бозор муносабатларига утиш шароитида муҳим аҳамият касб этади.

Тарихдан маълумки, Урта Осиёда аёллар азалдан уй бекаси сифатида рузгор юмушлари ва -фарзандлар тарбияси билан шугулланиб келган. Аммо бу билан улар ижтимоий меҳнат билан шугулланмаган, оилага даромад келтирмаган, дейишга асос йук. Дейлик утган асрнинг бошларигача оилалар ҳисобига тушадиган даромаднинг каттагйна қисми аёллар улушига тугри келган.

Хуш, ҳозирги вақтда бу борадаги вазият қай тарзда узгарди? Тадбиркорлик соҳасида аёллар қандай урин тутди?

Биз утказган тадқиқот натижасига кура, замонавий тадбиркор аёллар бировларнинг ёрдами билан эмас, гашаббуси, интилиши ва қобилияти оркали моддий ва маънавий эҳтиёжларни қондиришда фаол иштирок этишни афзал куради.

Тадбиркорлик ва ишбилармонлик куникмаларини ва замонавий тадбиркор аёл имиджини шакллантириш учун, бизнингча, қуйидаги масалаларга эътиборни қаратиш лозим булади.

1. Мехнат муносабатлари ва мехнатни ташкил этишда муайян фарк ва тафовутлар мавжудлиги инобатга олиш шарт.

2. Аёлларнинг тадбиркорликка мойиллигининг ижтимоий-психологик жihatлари ва мехнат мотивациясини илмий асосда урганиш ҳамда тахлил этиш.

3. Кизларимизда тадбиркорлик куникмаларининг шаклланишида оила, ота-онанинг урни бекиёсдир. Масалан, кизлар онгига ёшлигиданок азалий миллий кадриятлар ҳамда тадбиркорлик анъаналари сингдириб борилса, уларда окилона иш юритиш, тежамкорлик, ишбилармонлик хислатлари шакллантирилса, бу албатта уз самарасини беради.

4. Таълим. муассасаларида (мактаб, лицей, коддеж, олий укув юртлари) ҳам ёшларимизнинг иктисодий тафаккурини ривожлантириш, тадбиркорлик психологиясини шакллантиришга хизмат киладиган махсус укув курсларини киритиш (тадбиркорлик тарихи, маркетинг, менежмент, ишбилармонлик психологияси ва ахлоки) мақсадга мувофиқдир. Шунингдек, психология, педагогика, иктисодиёт каби фанларга шу соҳага оид мавзуларни киритилиши ҳам фойдадан холи булмас эди.¹

25-27 июл кунлари Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятларида Ўзбекистон хотин-кизлар кумитаси, Республика Савдо-саноат палатаси ташаббуси билан ва жойлардаги ҳамкорлар биргалигида аёллар уртасида тадбиркорликни ривожлантириш ва куллаб-қувватлаш, оиланинг иктисодий асосларини мустахкамлаш, 2007 йил "Ижтимоий химоя йили" муносабати билан кам таъминланган ҳамда ногирон аёлларини уз бизнесларини йулга қуйишларига кумаклашиш мақсадида "Микрокредит бериш ва кичик бизнесни урганиш" мавзусидаги семинар-тренинг утказилди. Тренинг давомида иштирокчилар аёллар учун ҳуқумалимиз томонидан яратилган имтиёзлар ва хотин-кизлар фаолиятини куллаб-қувватлаш юзасидан қабул қилинган қарорлар билан

кисман гаништирилди. Четга товар ишлаб чиқаришда маҳаллий хом-ашёлардаи фойдаланиши ва маҳаллий хунармандчиликни кенгайтириш юзасидан таклиф-мулоҳазалар билан мутахассислар ва иштирокчилар уртасида суҳбат бўлиб ўтди. Бундан ташқари "Микрокредит" олиш юзасидан ҳужжатларни қандай расмийлаштириш ва кредит масалалари ва юналишлари, "Тадбиркорликни илк қадамлари ва бизнес режалар", "Аёлларни тадбиркорликка жалб қилишда қасаначиликни тутган урни", "Хунармандчилик-тадбиркорликни таркибий қисми сифатида", "Бизнес режа", "Ўз бизнесингни бошла" мавзуларида қизиқарли баҳс-мунозаралар бўлиб ўтди.

Семинар давомида микрокредитлар берилиши ва фойзалар юзасидан ҳам савол-жавоблар бўлиб ўтди. Хунармандчилик билан шугулланувчи иштирокчилар томонидан ўз маҳсулотлар ярмаркаси ташкил қилинди. Микрокредит банк билан келажакда ўзаро ҳамкорлик қилиш режалари тузилди.

Ўзбекистон Хотин - қизлар қўмитаси юртимиз аёлларининг муаммоларини ҳал этиш, уларнинг ижтимоий мавқеини юксалтиришга салмоқли ҳисса қўшмоқда. Қўмита ташаббуси билан Хиндистоннинг Нью-Дели шаҳрида ўтказилган халқаро анжуманда ўзбекистонлик аёлларнинг иштирок этиши фикримизнинг яққол исботидир. Унда Фарғоналик тадбиркор Матлубахон Исмоилова хорижлик ҳамкорлари, яъни Кашмир, Бангладеш, Афғонистондаги тадбиркор аёллар учун бар йил и 8 минг дона ўзбек дупписи етказиб беришга қелишиб олди.

Анжуманда иштирок этган Швеция, Беларус, Қўвайт давлатларининг тадбиркорлари оддий қовоқдан тайёрланган рузгорбоп маҳсулотлардан ҳайрати ошиб, ўзбек аёлларининг ишбилармонлиги, нозик дид ва истеъдод билан дунё аҳлини қол қолдиришга қодир эканлигини эътироф этишди.

Юртимиз вакиллари қўрғазма жараёнида ўз фаолиятини ривожлантириш учун қўт маҳсулотларини қадоклаш ўскунаси ва

пишириклар тайёрлаш учун кичик Цех сотиб олиш туғрисида шартнома туздилар.

Ўзбекистон хотин - кизлар кумитасида халқаро конференция ва кургазмада катнашган тадбиркорлар. ҳамкор ташкилот вакиллари ҳамда оммавий ахборот воситалари иштирокида утказилган матбуол анжуманида ўзбек аёлининг мамлакат Тараққиёти учун масъуллиги, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришдаги урни ҳақида фикрлар билдирилди. Анжуман иштирокчилари сафар таассуротларини уртоклашдилар.

- Юздан ортиқ давлат вакиллари ўз маҳсулотлари билан катнашган барчамиз учун муваффақиятли бўлди, - дейди Кашкадарё вилояти "Гулшан" хусусий фирмаси раҳбари кундуз Каромова. - Хусусий, нон ва нон маҳсулоллари ҳамда пишириклар тайёрлайдиган Сех учун технологиялар етказиб бериш бўйича ҳамкорлар билан шартнома туздик. Бу келгусида нафакат фаолият самарадорлиги нафакат фаолият самарадорлиги ошишига. балки иш уринлари купайишига ҳам олиб келади.

Юртимиз аёлларининг истеъдод ва диди ҳақида ҳамкорлардан илик фикрлар эшитганда жуда хаяжонландим, - дея суҳбатга қушилди Фаргона вилояти вакили Мавжуда Хурсанова. - Биз у ерда ҳамкор, ҳамфикр аёлларнинг қобилияти, иқтидорини намоён этувчи кургазмалар, маҳсулотлар билан бирга урф-одатлари, анъаналари билан ҳам танишдик. Техник ва технологияларни ишлаб чиқаришга жалб этиш, тадбиркорликни ривожлантириш ва бизнес режани амалга ошириш бўйича узаро тажриба алмашдик.

Бир суз, билан айтганда, мамлакатимиз тадбиркор аёлларнинг эришган ушбу ютуқлари келгусида янада кенгайиши, бу эса ўз навбатида юртимиз иқтисодиётига муносиб улуш бўлиб қушилибди шубҳасиздир.

Хорзирги даврда Хотин кизлар кумиталаринг фаолияти аёлларни иш билан таъминлаш муаммосини хал этишга, шу жумладан, вақтинчалик иш уринларини барпо этиш, касаначилик меҳнатини ташкил килиш ва хотин-кизларни ишга жойлаштиришнинг ҳар хил шаклларида фойдаланишга қаратилиши лозим. Аёлларга ишлаш учун шарт-шароит ва имкониятлар яратиш, уларнинг мустақиллиги, фаол ижтимоий, ҳаётий позицияга эга бўлишларни муҳим шартидир. Шунинг ва бошқа муҳим олиаларни ҳисобга олган Вазирлар Маҳкамасининг қарорига мувофиқ, 2005-2007 йилларга мулжалланган хотин-кизларни иш билан таъминлаш ҳудудий дастурлари амалиётга киритилмоқда. Аниқ чора-тадбирларга қўра шу йилларда 614,4 минг ҳар йили 205 минг нафар аёл иш билан таъминланиши қўзда тутилган. 2005 йилда хотин-кизлар орасида тадбиркорликни ривожлантириш, уларни иқтисодий томондан қўллаб-қуватлаш мақсадида 2300 мингдан ортиқ аёл иш билан таъминланганки, бу дастур қўрсаткичининг 109% бажарилишини қўрсатди. Аёллар тадбиркорлигини қўллаб қуватлаш мақсадида "Қредит уюшмалари" ташкил этилди минглаб аёлларга қредит ёрдамй берилди.

Хотин-кизларнинг фаол лиги уларнинг мамлакат ҳаётининг барча соҳаларида қўлақонли иштирокини урганиш масаласи, биринчидан, аёллар ижтимоий маъқеининг бугунги ҳолати, иккинчидан, жамиятнинг тенг ҳуқуқли фуқароси сифатида қўбилият ва имкониятларини қўлик; қўёбга қикаришга қўскинлик қилаётган омилларни аниқлаш ва ниҳоят учинчидан, уларни бартараф этиш чора-тадбирларини беғилаш имкониятини яратади.

Мазқур масаланинг энг муҳим жихатини аниқлашда, бизнингча, қўйидаги қўрсаткичлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ:

эрқаклар билан аёлларнинг тенг ҳуқуқлилиги
туғрисида тасаввуларнинг маъжудлиги;

- бу борадаги муайян тенгсизлик ҳоларини келтириб чиқараётган сабаб ва омиллар;

- ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя эта олиш даражаси;

- аёллар ҳуқуқий саводхонлигининг даражаси;

- фуқаролик ҳуқуқларининг қафолатлангани ва ҳимоя этилганлигини англаб етиш;

- оила ва жамиятдаги мавқеи ва обрӯ-эътиборини англаш даражасини;¹¹ Мамлакатимизда хотин-қизлар масалалари ва уларни таҳлил қилиш,

жамоатчилик фикрини урганиш, маълумотлар туплаш ва тайёрлаш,

"Ижтимоий фикр" жамоатчилик фикрини урганиш марказининг асосий вазифаларига қиради. Хотин-қизларнинг ҳуқуқий саводхонлигини урганиш масаласида мазкур марказ утқазган бир нечта таҳлилларни қуриб ўтишимиз мумкин.

"Ҳуқуқий саводхонлигини даражасини қандай баҳолайсиз?"

Юқори - 7,4 % Уртача - 66,2 % Паст-17,9% Жуда паст - 2,8 %

Суровда иштирок этган аёлларнинг Ўзбекистон қонунларининг қанчалик билиши ҳам уларининг ҳуқуқий саводхонлиги даражаси ҳақида муайян ҳулоса чиқариш имконини беради. Хусусан, респондентларнинг 58,8 фоизи Ўзбекистон Конституциясини «қисман», атиги 20 фоиздан юқорироғи «яхши» билишини маълум қилган. Ҳар икки аёлдан бири Фуқаролик Кодексини, ҳар учтасидан биттаси талим тугрисидаги, Жиноят Кодексини ва бандлик тугрисидаги қонунни қисман билишини этироф этган.

Тадқиқот натижаларига қура, масалан, олий ва туликсиз олий маълумотли қизлар, талаба - қизлар ҳал қ таълими тизимида хизмат қилаётган хотин-қизлар қонунларимиз ҳақида яхшигина тасаввурга эга

¹¹ Убайдуллаева Р., Бекмуродов М. Ижтимоий фикр қўзғусида. Оила журнали. 2004 1-сон. 24 бет.

эканлиги, аммо «Бандлик тугрисида»ги Конунни аксарият хотин-кизлар билмаслиги маълум булди.¹²

Бугунги кунда хотин-кизларнинг ҳукукий саводхонлиги кай даражада эканлиги уларнинг сиёсий жараёнларда қандай урин тутаётганлиги билан ҳам белгиланади. Аёлларнинг сиёсий ҳуқуқлари ва эркиштиклари узок йиллар мобайнида олиб борилган курашлар, камситишлар ва йукотишлар эвазига вужудга келган.

1979 йил БМТ Бош Ассамблеяси томонидан қабул қилинган «Аёлларга нисбатан турли шаклдаги камситишларни қугатиш тугрисида»ги

Конвенсияда аёлларнинг сиёсий ҳуқуқи таъминланганлиги улар сиёсий жараёнларнинг фаол' иштирокчисига айланиши учун туртки булди (Ўзбекистонда 1995 йилда ратификация қилинган). «Унда шундай дейилади: «Сиёсий ва жамоат ҳаётида хотин-кизлар камситилишига барҳам бериш юзасидан барча тегишли чоралар, жумладан, аёлларга эркақлар билан тенг шарт-шароитлар яратиш асосида қуйидаги ҳуқуқлар таъминланади:

- а) сайловларда овоз бериш;
- б) барча оммавий сайланадиган органларга сайланиш;
- в) ҳукумат сиёсий ишлаб чиқарилиши ва амалга оширилишида иштирок этиш;
- г) давлат мансабларини эгаллаш, шунингдек давлат бошқарувини барча даражаларида барча давлат амалларини бажариши;
- д) мамлакатнинг жамият сиёсий ҳаёти муамолари билан шугулланувчи нодавлат ташкилотлар ва уюшмалар фаолиятида иштирок этиш.»

¹² Уша жойаа.27- бет

' Уразалиева Г. Аёл сиёсат субъекти. Фалсафа ва ҳуқуқ журнал 2005[^]-004.46- 661.
Хужаева с'. Хотин-кизлар сиёсий фаоллиги. Оила журнали. 2004., 1-сон. 20 бет.

Аёллар давлат, нодавлат ташкилотларида рахбарлик уринларига дадил чикмокдалар, шунга карамай, таркиб топган муомала амалиёти ва аёллар хакида идрок этишнинг салбий андозалари хамон сакланиб келмокда. Бу жараён аёлларнинг давлат бошкарув органларида иштирок этиши ва сиёсий салохиятларини руёбга чиқаришда жиддий тусикдир. Бунинг бир канча сабаблари булиб, уларнинг айримлари куйидагилар:

1) аёлларнинг ҳукукий ва сиёсий билимлари даражасининг етарли эмаслиги;

2) эскириб, яроксиз холга келиб қолган айрим одат меъёрларнинг «кадрият» сифатида тан олиними.¹

Фуқаролик жамияти ҳар бир кишидан ижтимоий фаолликни талаб этади. Ижтимоий фаоллик эса ҳукукий саводхонлик билан узвий боғлиқ бўлган жараёндир. Ўзбекистон Республикаси Конституциясида хотин-қизларнинг иқтисодий ижтимоий ҳуқуқлари билан бирга сиёсий ҳуқуқлари ҳам қамолатланган. Жумладан, улар давлатни бошқариш тизимидаги лавозимларга, Олий Мажлисга ва маҳаллий ҳокимиятларга сайланиш ёки сайлаш, сиёсий партиялар фаолиятида иштирок этиш, хусусий корхоналар очиш ёки талбиркорлик билан шугулланиш имкониятига эга. Демак, хотин-қизлар Ўзбекистон Республикасининг барча фуқаролари қатори, ҳукукий нуқтаи назардан тенг булиб, қизиқиши ва ҳаётий эҳтиёжларига қараб, муайян фаолият тури билан шугулланиши, давлатни ва жамиятни бошқаришда иштирок этиши мумкин. Бу ҳукукий меъёр Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 21-моддасида мустаҳкамлаб қуйилган.¹

Ўзбекистон давлат сиёсатининг бош йуналишлардан бири-аёллар ахволини яхшилаш, ижтимоий ва иқтисодий ислохотларни амалга ошириш жараёнида уларнинг фаоллигини ошириш. Шунингдек, хотин-қизлар ҳуқуқлари, эркинликлари ва манфаатларини ҳимоя қилишдан иборат.

Республика ҳукумати, вазирликлар, давлат ва нодавлат ташкилотлари томонидан опа-сингилларимизнинг конституциявий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, уларнинг юртимиз ҳаётининг барча соҳаларида тулақонли иштирокини таъминлаш борасида қатор тадбирлар амалга оширилмоқда.

Аммо давлатимиз раҳбари бундай тадбирлар бугунги кун талабларига жавоб бермаётгани, хусусан, хотин-қизлар кумиталарининг турли раҳбарлик лавозимларига сайланган аксарият фаоллар хотин-қизларнинг бошланғич жамоаларидан ажратиб қолаётгани, улар узларини аёллар жамоатчилигининг вакиллари эмас, балки давлат хизматчигари деб қараётганини таъкидлаган эди.

Натижада хотин-қизларнинг ҳақиқий аҳоли, уларнинг ташвишу муаммолари эътибордан четда қолиб кетган. Айниқса, аёлларнинг сиёсий фаоллигини ошириш, фуқаролик жамиятини шакллантиришда, сиёсий соҳадаги ислохотлар жараёнида уларнинг иштирокига қам эътибор берилаётганини ҳам инкор этиш қийин.

«Агар мамлакатдаги жами аҳолининг 51 фоиздан ортиги аёллар бўлса, Олий Мажлис депутатларининг атиги 8 фоизи, раҳбарлик лавозимларида ишлаётганларнинг 13,5 фоизини аёллар ташкил этади, ҳолос.

Маълумки, Конституциянинг 46-моддасида қўзда тутилган тенг ҳуқуқлилиқ тамойили, аввало, аёлларнинг сиёсий ҳуқуқларга эга бўлишини, уларнинг сайлаш ва сайланиш ҳуқуқини қамроқлайди. Аммо Ўшунинг ҳам таъкидлаш жоизки, ҳатто энг ривожланган мамлакатлардан бири — АКДда ҳам фақат 1920 йилда, яъни мустақил бўлганига салкам 150 йилдан кейин аёллар эркаклар билан бирга тенг сайлов ҳуқуқини қўлга киритган.

Аёллар ҳуқуқларини қамроқлаш қўлгана мамлакатларда турли вақтгача давом этган. Масалан, Янги Зеландияда 1893, Финляндияда 1906, Буюк Британия ва Россияда 1918, Францияда 1944, Японияда

1959, Швецарияда 1971, Лихтенштейнда 1976 йилда бундай чекловлар бекор килинган. Бу ҳолат айрим араб давлатларида (Кувайт, Саудия Арабистонила) бугунги кунгача сақланиб қолган.»¹³

«Аёлларнинг сиёсий фаоллиги сиёсий муносабатларда уз аксини топмокда. Масалан, Швецияда утган асрнинг асрнинг 80 йилларида тенглик масалалари давлат сиёсатининг муҳим компонентларидан бири ҳисобланади. Бу Швециянинг сиёсий партиялари ва парламентдаги вакиллари сони ўсишига олиб келди. 1980-1984 йилларда парламентда аёллар сони 25 % дан 40 % гача ошган бўлса 1995 йилга келиб бу курсаткич 50 % ни ташкил этилди. Финляндия ижтимоий сиёсий ҳаётида аёлларнинг роли тинимсиз ошмокда. Ҳозир парламент таркибидаги 200 уриндан 67 тасида аёллар бўлса, айни пайтда раиси ва икки уринбосари аёлдир. 1994 йилдан бўён давлат ходимлари орасида аёллар 41 фоизни ташкил этмокда. Австрия федерал ҳокимиятининг 30 фоизини аёллар ташкил этса Канадада федерал хизматдаги аёллар улуши 1995 йилга келиб 42 фоизни ташкил этган. АКД1 даги ҳозирги маъмурият унинг тарихида аёллар сони энг қўп бўлган маъмуриятдир. Аёллар 2500 дан зиёд лавозимни эгаллайди (40 % дан қўпроқ). Шунингдек, улардан 27 нафари Президент томонидан юқори лавозимларига тайинланган шахслардир.»

Демак, халқаро ҳуқуқ меъёрларга асосан аёллар ҳам жамиятдаги муҳим масалаларни хал этишда бевосита иштирок этиши мумкин. Конституциямизнинг 18-моддасида ҳам бу ҳуқуқ қонун йули билан мустаҳкамлаб қўйилган. «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов туғрисида»ги Қонуннинг 3-моддаси эса «Фуқаролар жинси, ирқий ва миллий мансублиги, тили, динга муносабати, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахсий ва ижтимоий маънавияти, маълумоти, машғулотининг тури ва хусусиятидан қатъи назар тенг сайлов ҳуқуқига эгалдирлар» дейилган.

¹³ Уразалиева Г. Аёл-сиёсат субъекти Фалсафа ҳуқуқ журнали 2005, 1-сон, 47-бет.

«Мустакиллик даврида булиб утган сайловларда хотин-кизларнинг саилад ва сакландиш. хукукларида кай даражада фойдаланиш масаласига тухталадиган булсак, уларнинг сайловчи сифатида иштироки нхоятда юкори эканига гувох буламиз. Лекин уларнинг депутатликка номзод сифатида курсатиш амалиёти бу борада курсаткичлар анча паст эканидан далолат беради. Масалан, 1994 йилда Олий Мажлисда булиб утган сайловларда 634 депутатликка номзодлардан 52 нафари аёл булса. улар орасида депутат этиб сайланганлар атиги 15 нафарни ташкил этади. 1999 йилги сайловларда хам вазият туб дан узгармаган, чунончи, 1242 та номзоддан 171 нафарини аёллар ташкил килган булса, уларнинг 18 нафари депутат этиб сайланган холос.

Агар вилоятлар мисолида каралса, Тошкент вилоятида Олий Мажлисга депутатликка даъвогар 24 нафар аёлнинг атиги 4 нафар депутат булган. Айрим вилоятлардан Олий Мажлисга аёллар номзоди курсатилган булса хам улар етарли овозга эга булмади. Масалан, Андижонда 16 та, Наманганда

12та, Бухорода 11 та, Сирдарёда 5та аёл-номзоднинг бирортаси хам сайлана олмади. Тахлил шуни курсатадики, аёлларимиз куп холларла сайлов конунчилиги ва унинг тартиб-қоидаларидан беҳабар булгани, тарғибот-ташвиқот ишларни олиб бориш, дастурини аҳолига тушунтириш, гуруҳ билан ишлаш ва нутқ маданиятига етарли эътибор бермаётгани сабабли муваффақиятга эриша олмаган.»¹

Шу боис хозирги даврда хотин-кизларнинг сиёсий ва ҳукукий саводхонлигини ошириш. саклаб қуйиладиган вакиллик ва бошқа давлат ҳокимияти идоралари фаолиятидаги кенг иштирокини таъминлаш борасида хотин-кизлар кумиталари мавқеини

¹ Уразалиева Г. Аёл-сиёсат субъекти Фалсафа ҳуқуқ журнапи. 2005, 1-сон, 47-бет.

мустахкамлаш, халқаро хотин-қизлар ҳаракатидаги иштирокини таъминлаш каби масалалар алоҳида эътибор қаратиш талаб этади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Хотин-қизлар Кумитаси фаолиятини қуллаб-қувватлаш борасидаги қушимча чора талбирлар тугрисида»ги Фармонида Адлия вазирлигига ва Республика Хотин-қизлар кумитаси зиммасига аниқ вазифалар юклатилди. Жумладан, амалдаги қонун ҳужжатларига вакиллик органларида хотин-қизлар эгаллаши керак бўлган лавозимлар сонини (яъни квота) белгилашни назарда тутувчи узгартиришлар юзасидан таклифлар киритиш юклатилди.

Бунинг учун, аввало, хотин-қизлар орасидан энг фаол ақл-заковати юксак, фидойи, ватанпарвар аёллар заҳирасини шакллантириш, уларнинг яратувчанлик салоҳиятини фуқаролик жамиятини қуриш, ватан таракқиёти, юрт осойишталиги ва халқ фаровонлиги йулида фаол меҳнат қилишга сафарбар этиш зарур."

Тошкент шаҳрида Ўзбекистон Халқ демократик партияси "Фаол аёллар" қанотининг республика конференцияси бўлиб ўтди. Унда юртимизнинг барча ҳудудларидан сайланган делегатлар, Олий Мажлис Сената аъзолари, қонунчилик палатаси, маҳаллий Кенгашлар депутатлари, Ўзбекистон Хотин-қизлар кумитаси, қатор жамоат ташкилотлари вакиллари, маҳаллалардан бир гуруҳ фаол аёллар иштирок этдилар.

Маълумки, Ўзбекистон Президенте И.А.Каримовнинг "Ўзбекистон хотин-қизлар кумитаси фаолиятини қуллаб-қувватлаш, оналик ва болаликни муҳофза қилиш, аёлларнинг касбий, жисмоний, маънавий интеллектуал савиясини юксалтириш, ижтимоий-сиёсий фаоллигини, давлат қурилишида қенг иштирокини таъмиинлаш"га қаратилган умуммиллий сиёсатни рўёбга чиқариш барчамизнинг устувор вазифамиз эканлиги алоҳида белгиланган эди. Айнан шу масала "Фаол аёллар" қаноти конференциясининг бош мавзуси бўлди.

Маъруза билан чиккан Узбекистон ХДП Марказий Кенгаши раиси уринбосари Гулрух Аъзамова, Узбекистон хотин-кизлар кумитаси раиси уринбосари Гулнора Маърупова, Тошкент шаҳар хотин-кизлар кумитаси раиси, Олий Мажлис Сенати аъзоси Фарида Абдурахимова ва бошқалар хотин-кизлар ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш, ижтимоий қўллаб-қувватлаш ҳамда муҳофазага муҳтож аёлларга алоҳида ғамхурлик қурсатиш, меҳнатга қобилиятли аёлларнинг бандлигини таъминлаш масалалари ҳақида фикр тақлифларини билдиришди.

2.2. Маданий ҳаётда ва илм-фан ривожнда хотин-кизлар фаолияти

Бугунги кунда аёллар фаннинг деярли барча сохаларида уз и га хос урин эгаллаган. Буни биргина куйидагп келтйрилган маълумотлар асосида ҳам куриб чикиш мумкин. Республикамизда олий ва урта махсус таълимга эга булган мутахассисларни хар иккинчиси аёллардир. Илмий ходимларнинг 37 фоизи, шу жумладан фан докторларининг 11 фоизи, фан номзодларининг 26 фоизи хоти н- кизлардан иборат Узбекистода 2 аёл Узбекистон Республикаси Фанлар Академиясининг хакикий аъзоси, 9 аёл Фанлар Академияси мухбир аъзосидир.¹ «Фан эл амида эришаётган ютуклар хакида суз борар экан, аввало, уларнинг фанга кириб келиш жараёнига эътибор бериш лозим.

Шуми таъкидлаш жоизки. хотин-кизларга табиаг ином этган кузатувчанлик, мақсадга интплувчанлик, змйраклпк. янгликка ташналик, ташаббускорлик, меҳнатсеварлик, тиришчоклик, юксак ирода каби сифатлар уларнинг' илм йулидаги захматларни енпппга кумаклашади. Бу фазилатлар эса оилада, ота-бна ва унинг якин лари таъсирида шаклланишини яхши биламиз. Дсмак. ёшлик давриданок кизларга алохида эътибор бериш, уларга ппъом этилган иктидорнинг руёбга чикишига шарт-шаронт яратиш муҳим аҳамият касб этади. Айникса, китобга мсхр-муҳаббат уйготиш, оила кутубхопаси ва укиш хонаси ташкил этиш, мактаб, лицей, коллеж, олий укув юрти билан якиндан ал ока урпагиш, компьютер техникаеи билан килшплаш. психолог ва бошка мутахассислар билан бирга киз боланинг бирор фанга булган кизиқиши ва иктидорини аниклаш ва йуналтира олиш - келгусида илм-фан ривожига муносиб хисса куша оладиган, изланувчан, фанда уз урнига эга булган олималарнинг етишпб чиқишига хизмат килади.

¹ Мусурмонова О. Аёлларга давлат ғамхўрлиги.Аёлга эхтиром тўплам Т.Ўзбекистон нашриёти. 1999. 147-6,

Мавжуд маълумотлар олий укув юртларига хужжат топшираётган абитурисит-кизларнинг сони ҳам, тест я кун л ар и буйича уларнинг туплаган уртача баллари ҳам йигнтларникидан анча юкори жапини курсагмок.ча. Бухол кизларнинг тиришкоклиг и, билим олишга нихоятда чанкоклигидан далолатдир. Шунинг учун ҳам мактаб ёшидаёк тест тизими оркали энг иктидорли кизларни саралаб олиш ва касбга йуналтириш тизимини шакллантириш лозим. Бутунги кунда яратилган замонавий компьютер технологияси, масофавий тест тизими иктидорли кизларнинг узлуксиз мониторингини олиб бориш имкониятини беради. Бу кизларнинг билим олишга булган кизикишларини урганиш, улардаги иктидор кирраларини урганиш, фандаги янгиликлардан бохабар килиш, таъсирчан, самарали усулдир.¹

Таъкидлаш лозимки, илму-маърифат тараккиётига хисса кушиб, илмий даражага сазовор булаётган аёллар сони ортиб бораяпти. Мустакиллик йилларида хотин-кизлардан 2487 нафари фан доктори ва фан номзоди илмий даражасига эга булди. Республикамизда мавжуд ихтисослашган кенгашларда докторлик номзодлик диссертацияларини химоя килган хотин-кизларимизнинг фан тармоклари буйича таксимотига назар ташлайдиган булсак, 1992 - 2004 йилларда илмий даражага эга булганларнинг асосий кисми тиббиёт, филология, биология фанларига тугри келади. Хуш, бундай холатни нима билан изохлаш мумкин?

Биринчидан, хотин-кизларимизда тиббиёт, биология ва филология фанларига кизикиш азалдан юкори булиб келган.

Иккинчидан, согликни саклаш тизими билаи боглик йуналишларда хотин-кизларнинг улуши купрок. Бундан ташкари, тиббиёт сохасида олиб борилаётган тадкикотлар объекти сифатида

¹ Мухиддимов М.Аёллар илм-фанда. Оила журнал и. 2004. 1-сон, 29-бет.

инсон, оила, она ва бола саломатлиги асосий урин эгаллаши боис хотин-кизларнинг бу сохада ҳам етакчилиги табиийдир.¹

Мустакиллик йилларида Хотин-кизлар томонидан химоя килинган диссертациялар турли фанлар йуналиши буйича турлича эканлигини айтиб утиш жоиз. «Маълумки, тадқиқот натижалари китоб, рисола ва мақолаларда акс этади. Мустакиллик йилларида химоя килинган диссертациялар буйича эълон килинган мақолалар тахлили шуни курсатмоқдаки, кимё, техника фанлари, кишлок хужалиги, тарих, иқтисод, фалсафа, ҳуқуқшунослик, санъатшунослик, психология каби йуналишларда хотин-кизлар эркаклар билан тенг ва ҳагго баъзан сермахсулрок ишлагани намоён булади. Дарҳақиқат, хотин-кизларимизнинг оила юмушлари, жамоат ишлари, педагогик фаолиятдан ташқари вақт топиб, узи танлаган мутахассислик соҳаси буйича сал моқли илмий ютуқларни кул га киритаёгани диққатга сазовордир.

Ҳозирги вақтда фан номзоди илмий даражасига эга булган аёлларнинг ёши уртача 30-35 ёшни, фан докторлариники эса уртача 40-50 ёшни ташкил этмоқда. Албатта, хотин-кизларни илм оламига барвақтроқ кириб келиши учун тегишли шарт-шароит яратиб бериш, илмий фаолиятни ҳар жихатдан рағбатлантириш муҳим аҳамият касб этади. Зеро, аёлларга ҳос булган табиий тарбиячилик иқтидоридан ёшларимизнинг маънавий-маърифий тарбиясида оқилона фондаланиш, қолаверса, юқори малакали илм фан фидойилари орасида хотин-кизларнинг қупайиши юртимизла азалдан ривожланиб келган «устоз-шогирд» анъаналарининг янада такомиллашувига хизмат килган булур эди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида ташкил этилган Олий аттестация комиссиясининг фаолияти юқори малакали илмий педагог ходимлар тайёрлашнинг янги тизимини ишлаб чиқиш ва

¹ Уша жоида. 32-бет.

жорий килишга, илмий тадқиқот ва ишланмаларнинг давлат йули билан экспертиза килинишига ҳамда илмий даражалар ва илмий унвонларга қуйиладиган талабларнинг ягоналигини таъминлаш каби бир қатор муҳим масалаларга йуналтирилган. Шу мақсаддан келиб чиқиб, фаннинг асосий йуналишлари бўйича қатор ихтисослашган кенгашлар тузилиб, энг муҳим йуналишлар бўйича диссертациялар ҳимояси таъминланмоқда. Педагогика, психология, биология, тиббиёт соҳалари бўйича фаолият курсатаётган ихтисослашган кенгашлар таркибининг учдан бир қисмини аёллар ташкил этади. ОАКда аттестация ишларини ҳар томонлама; Чуқур ва ҳолис таҳлил қилувчи бугун - эксперт кенгашлар раҳбарияти ва таркибида ҳам таниқли олима аёллар фаолият юритмоқда.»¹

Хотин-қизларнинг илм-фанда олиб бораётган илмий ва ижодий ишларига қумаклашишда уларга мавжуд шарт-шароитни яратиб беришда Республикамизда фаолият курсатаётган нодавлат нотижорат ташкилотларнинг ҳам уз урни бор. Ана шундай ташкилотлардан бири Ўзбекистон олима аёллари «Олима» уюшмасидир.

«Уюшма аёлларнинг ижодий салоҳиятини ривожлантириш ва қумлаб-қувватлаш, уларнинг интеллектуал салоҳиятини ривожлантиришга қумаклашиш мақсадида тузилган.

Уюшманинг асосий мақсад ва вазифалари қуйидагилардан иборат:

* барча аёлларнинг профессионал, ижодий ва амалий салоҳиятини янада туларок намоён эташга қумаклашиш, уларнинг касб маҳорати ва малакаларини ошириш соҳасида ёрдам бериш, билимларнинг янги соҳаларини узлаштиришга имкониятни кенгайтириш; аёлларга илмий тадбиркорлик соҳасида, кичик қорхоналар, ҳиссадорлик жамиятлари тузишда консултив, ҳуқуқий, ижтимоий ва бошқа турдаги ёрдамлар курсатиш; аёлларнинг малака

¹ Ўзбекистон аёллар нодавлат нотижорат ташкилотлар. Маълумотнома. Т., 2000 25 бет

даражаларига мувофик хизмат юзасидан усишларига кумаклашиш, миллий, хорижий ва халқаро ташкилотларда уларнинг жамоат лавозимларига тайинланишига кумаклашиш.

Уз мақсадлари доирасида Уюшма аёлларнинг жамиятдаги демократик узгаришларга мослашишига қаратилган бир қатор таълим дастурлари ва лойиҳаларини бажарди. Жумладан:

* «Ноу Хау» жамғармасининг «Аёллар ва демократия» лойиҳаси, Буюк Британия(1996)

Вестминстер демократия учуй жамғармасининг
«Аёллар демократия да» лойиҳаси, Буюк Британия (1997)

ТАСИС жамғармасининг «Аёлларнинг демократии жараёнлардаги иштироки» лойиҳаси, Буюк Британия-Россия (1997)

«Черети Ноу Хау» жамғармасининг «Нодавлат ташкилотларнинг ривожланиши» лойиҳаси, Буюк Британия (1998).'

«Олима» аёл уюшмаси уз олдиға мақсад қилиб қуйган лойиҳаларни амалға ошириш давомида жаҳоннинг бир нечға таълим даргоҳлари билан ҳамкорлик қилмоқда. «100 дан ортиқ аёллар Билстон жамоат коллежвда (Буюк Британия) жамиятдаги демократик ислохотлар технологияси бўйича билим олишди ва пировард натижада уларнинг баъзилари уз жамоат марказларини ташкил этишди. Масалан «Сабр» ишонч маркази (Самарқанд), «Аёл» маркази (Самарқанд), «Саломатлик» соғломлаштириш маркази (Қорақалпоғистон) ва бошқалар. Уларнинг айримлари эса узларининг хусусий лойиҳаларини амалға ошириб бошладилар. «Олима» Уюшмасининг Қашқадарё вилояти филиали томонидан амалға оширилган «Темпус» (Буюк Британия, Финляндия) дастури шулар жумласидандир.

Хулоса қилиб айтганда, мушаккиллиқни эркин фикрлайдиган, фидойи, сабр-матонатли зиёли инсонларғина мушаккамлайди. Бу жараёнда илму салохияти ва машаққатли меҳнати билан мамлақтимиз таракқиётига беқиёс ҳисса қўшаётган олима аёлларнинг ҳам уз урни бор.

1997 йилда Бош котиб тендер муаммолари ва хотин-кизлар масалаларини яхшилаш буйича махсус маслахатчи гайинлади. Хотин-кизлар ахволини яхшилаш булими кошидаги махсус маслахатчи ташкилот ишида кизлар муаммоси ва тендер масалаларини руйхатга олишга алохидаэътиборни каратиб гоят мухим мувофиклаштирувчи ролини оширувчи бундан ташкари яна икки тузилма хотин-кизлар муаммоларинига алохида эътибор беради.

«Бирлашган Миллатлар Ташкилоти нинг Хотин-кизлар масаласи борасидаги жамгармаси (ЮНИФЕМ)-ривожланаётган мамлакатлар хотин-кизларнинг сиёсий ва иктисодий ролини оширишга кумаклашадиган кунгилли жамгармадир. ЮНИФЕМ асосан уч соха буйича фаолият курсатади: тадбиркорлар ва ишлаб чиқарувчи синфлари ишлашлари учун хотин-кизларнинг иктисодий имкониятларни ошириш; қарорлар қабул қилиш да хотин-кизлар иштирокини оширувчи бошқарув ва раҳбарликка ёрдамлашишиш; Хотин-кизлар борасида инсон ҳуқуқларига амал қилинишини таъминлаш.

ЮНИФЕМ 100 дан ортиқ мамлакатдаги ун минглаб хотин-кизларнинг ва оилаларнинг турмуш савиясини яхшилашга ёрдамлашади. У хотин-кизлар учун фойда келтирадиган дастурларни куллаб-қувватлайди; Хотин-кизлар ташаббусларига бевосита техник ва молиявий ёрдам курсатади; хотин-кизлар бирлашмаларга уларнинг турли-туман дастурларини бажаришларида ва одамсизликлар билан боғлиқ, нисбатан яхшироқ иш усуллари амал и й сабоқлар тугрисида ахборотлар тақдим этади.

Шунингдек, Марказий Американинг олти мамлакатида хотин-кизларнинг юридик ҳуқуқлари тан олинисга эришган ЮНИФЕМ адлия органларининг мансабдор шахслар, полиция амалдорлари ва судьялар билан бевосита ҳамкорликда фаолият юритди. Камерунда ЮНИФЕМ маниокини қайта ишлаш буйича меҳнат тежамкорлиги Юқори булган

технологияни импорт килишга кумаклашяпти, бу эса уз навбатида меҳнат унумдорлигини кутаришга ёрдамлашади, оила даромадини купайтиради ва хотин-кизларнинг фаолиятига дадил килиб боришлари учун имкон яратади.

1976 йилда Бутунжаҳон конференциям тавсиясига биноан ҳамда аёллар йили дорасида ташкил этилган хотин-кизлар ахволини яхшилаш буйича Халқаро уқув ва илмий тадқиқот института хотин-кизлар ролини кенгайтириш; уларнинг фаолликларини оширишда таракқиётда тенг ҳуқуқли иштирокини таъминлаш.; тендер муаммоларини англаб етишга кумаклашиш; Дунё микёсида тендер тентликка эришиш учун кенг тармоқ ташкил этиш учун сиёсий тадқиқотда Халқаро даражада уқув дастурлари яратиш билан шугулланади. Хотин-кизларнинг мавқеини яхшилаш буйича Халқаро уқув ва илмий тадқиқот институтининг фаолияти, асосан 1998 - 1999 йилларда бутун эътиборни илмий дастурлар тузишга, хотин-кизларга нисбатан зуравонлик ишчи кучаларининг вақтинчалик миграцияси муаммоларига жалб этувчи аниқ тадқиқот дастурлари ёрдамида хотин-кизларнинг иқтисодий ва сиёсий ҳаётдаги ролларини оширишга йуналтирилган.

Концептуал ва услубий ёндашувларни такомиллаштиришга, тендер муаммолари буйича ахборотлар туплашга ёрдам беради, дастурни урганаётган сиёсатчилар ва педагогларга сунгги тадқиқотлар берган режаларни тавсия этади. Унинг уқув материалларига хотин-кизларнинг экология хМененджменти ва барқарор таракқиётдаги иштироки; тендер статистикаси ва сиёсатини ишлаб чиқаришда фойдаланиш учун курсатмалар; ҳақ туланмаган меҳнатнинг қулами ва баҳоси; хотин-кизлар ҳаётида сув таъминоти, канализация ва чиқиндиларни қайта ишлашнинг аҳамияти, хотин-кизлар ва янги, қайтадан тикланган энергия манбалари каби мавзулар қиради.

ХУЛОСА

Мустакиллик йилларида Республика Хотин-кизларинингўқув жараёни самарадорлигини оширишдаги ахамияти малакавий ишини ёзиш давомида Ўзбекистон Республикаси мустакил давлат булиб шаклланишида, бозор муносабатларига утиш шароитида, жамият каётипинг, сиёсий, ижтимоий, иктисодий ва маданий соҳаларида амалага оширилаётган ислохотлар жараёнида хотин-кизлар иштироки ва улар фаолиятининг куллаб кувватланиши масалаларини атрофлича ургандим.

Тадқиқот ишини ёзиш якунида қуйидаги хулосага келдим: Биринчидан, Мустакиллик йилларида ва бозор муносабатларига утиш шароитида тобора демократиялашаётган жамиятда давлатнинг ижтимоий, иктисодий, сиёсий ва маданий соҳаларида хотин-кизлар роли ва урнининг муҳимлиги;

Иккинчидан, аёлларнинг ижтимоий ҳаётдаги макomini оширишга қаратилган барча имконият ва саъй-ҳаракатларини бирлаштириш, уларнинг турмуш шароитини яхшилаш, жамият янгиланишида аёллар иштирокини кучайтириш.

Учинчидан, Республика Хотин-кизлар кумитаси уз фаолияти доирасида аёлларнинг давлат ва жамият қурилишида иштирокини кенгайтириш, уларнинг ҳуқуқий маданияти ва савиясини ошириш, ёлғиз кишилар ва кексаларни ижтимоий ҳимоялаш, тадбиркор аёлларни куллаб-қувватлашдан иборат вазифаларни бажаради.

Туртинчидан, Фуқаролик жамияти ҳар бир кишидан ижтимоий фаолликни талаб этади. Ижтимоий фаоллик эса ҳуқуқий саводхонлик билан узвий боғлиқ булган жараёндир. Ўзбекистон Республикаси Конституциясида хотин-кизларнинг иктисодий ижтимоий ҳуқуқларм билан бирга сиёсий ҳуқуқлари ҳам қафолатланган. Ўзбекистонда давлат сиёсатининг бош йуналишларидан бири Аёллар аҳолини яхшилаш, ижтимоий ва иктисодий ислохотларни амалга ошириш

жараёнида уларнинг фаоллигини ошириш, шунингдек , хотин-кизлар ҳуқуқлари, эркинликлари ва манфаатларини ҳимоя қилишдан иборат.

Бешинчидан, Ўзбекистонда бозор иқтисодиётига ўтиш даврида талай иқтисодий ва ижтимоий омиллар борки, улардан тулик ва оқилона фойдаланиш мамлакат тараққиётининг юксалиши ва халқнинг фаровонлиги ошишига хизмаг қилади. Ана шундай омиллар дан бири аёлларнинг тадбиркорлик қуникмаларини шакллантириш, иқтисодий тафаккурини давр талаблари даражасига қутариш, уларнинг ташаббускорлиги, интилишлари ҳамда саъй-ҳаракатларига кенг йул очиқ бериш ҳисобланади.

Олтинчидан, Кизларнинг илм олишга бўлган иқтидорини руёбга чиқаришда шарт-шароит яратиш муҳим аҳамият касб этади. Айниқса, оила кутубхонаси ва ўқиш хонаси ташкил этиш, мактаб, лицей, коллеж, олий ўқув юрти билан яқиндан алоқа ўрнатиш, компьютер техникаси билан таъминлаш, кизболанинг бирон фанга бўлган қизиқишини ва иқтидорини аниқлаш ва йуналтира олиш - келгусида илм фан ривожига муносиб ҳисса қўша оладиган, изланувчан, фанда ўз ўрнига эга бўлган олималарнинг егишиб чиқишига хизмат қилади.

Хотин - кизлар фаоллиги, уларнинг мамлакат ҳаётининг барча соҳаларида тулақопли иштирокини ўрганиш масаласининг энг зарур томони қуйидагилардан иборат:

Биринчидан, аёллар ижтимоий мавқеининг бугунги ҳолати, жамият ҳдётининг гурли соҳаларидаги иштироки даражасини ўрганиш;

Иккинчидан, жамиятнинг тенг ҳуқуқли фуқароси сифатида қобилият ва имкониятларни тулик руёбга чиқариши а тусқинлик қилаётган омилларни аниқлаш;

Учинчидан, хотин —кизлар жамиятнинг тенг ҳуқуқли фуқароси сифатида қобилият ва имкониятарини тулик руёбга чиқаришга тусқинлик қилаётган омилларни бартараф этиш чора — тадбирларини белгилаш.

Юкорида санаб утилган масаларлага атрофлича ёндашиш учун Республика Хотин — кизлар кумитаси фаолиятини урганишни долзарб вазифа килиб куяди.

Мазкур мавзунинг ёритилиши бир нечта асарларда ҳам у¹ аксини топган. Уларга аёлга эхтиром (Туплам)², БМТ: асосий омиллар³, Ўзбекистон аёллар нодавлат нотижорат ташкилотлари (маълумотнома)¹⁹ киритиш мумкин.

Мазкур мавзунинг урганилиш даражаси янги булганлиги учун мавзуга оид купгина маълумотлар Республикамиз микёсида нашр килинадиган илмий журналлар, газеталар саҳифаларида чоп этилаётган илмий маколаларда берилган.

Мустиқлик йилларида мамлакат ҳаётининг турли соҳаларида хотин - кизларнинг фаолиятини урганиш масаласи С.Иномова¹, С.Хўжаева, Э.Султанова², О.Хдйитов, М.Мухитдинов³, Н.Жураева⁴, Р.Убайдуллаева⁵, Г.Уразалиева⁶, С.Жураева⁷, С.Туйчиева⁸, Ф.Аҳмедшина⁹ ва бошқа муаллифларнинг илмий маколаларида ўзифодасини топган.

Мустиқлик йилларида Ўзбекистонда Республика хотин — кизлар кумитаси фаолияти куллаб — қувватланиши жамият ҳаётининг барча соҳаларида аёл-ларнинг иқтисодий, сиёсий, ижтимоий ва маърифий фаоллигини оширишдаги урни ва ролини илмий асослаш ва унинг аҳамиятини очиқ берши.

¹ Иномова С. Хотин - кизлар ташкилоти: Истикболдаги режалар. Оила. 2004. I сон. Б, - 13-17.

² Иномова С. Хотин - кизлар ташкилоти: Истикболдаги режалар. Оила. 2004. I сон. Б, - 13-17.

³ Мухитдинов М. Аёллар илм-фанда.// Оила. 2004. 1-сон. Б. -28-31.

⁴ Уразалиева Г. Аёл-сиёсат субъекти, //Фалсафа ва ҳуқуқ. 2005. 1-сон. Б. -46-47. ' Жураева С. Тараккиёт ва аёллар ҳуқуқи. /.' Тафаккур. 2003. 2-сон Б. -82-83.

⁵ Туйчиева Ўзбекистон Республикасида бозор муносабатларига ўтиш шароитида шахс ижтимоий фаоллигини оширишда маънавий маданиятнинг роли. Автореферат. Т.. 2004.

⁶ Аҳмедшина Ф. БМТ; Аёллар тенг ҳуқуқлигини таъминлашга қаратилган сиёсат. "Жиззах овози" 13-октябрь сони.

Республика Хотин — кизлари кумитаси фаолиятини урганиш жараёнида куйидагиларни вазифа килиб олдик:

- Халқаро ҳужжатларда ва БМТ доирасидаги конференцияларида хотин — кизлар масалаларини урганиб чиқиш;
- Хотин — кизлар фаолиятини куллаб-қувватлаш Ўзбекистонда давлат сиёсатининг устивор йуналишларидан бири сифатида мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотлар жараёнини очиқ бериш;
- Ўзбекистон Республикаси Хотин — кизлар кумитасининг ташкил этилиши ва унинг фаолиятини атрофлича урганиш;
- Жамият ҳаётида хотин — кизлар ҳуқуқий саводхонлиги ва сиёсий фаоллигини аниқлаш;

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

- 1 Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Т.” Ўзбекистон “ 1992й
- 2 Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. Т.”Шарқ” 1997й
- 3 И.А.Каримов. Илму маърифат зиёси ҳеч қачон сўнмайди. “ Халқ сўзи “ газетаси 2006й 3 ноябрь 215 – сон .
- 4 И.А.Каримов.Тарихий хотирасиз келажак йўқ. Т.”Шарқ” 1999й
- 5 И.А.Каримов.Янгича фикрлаш ва ишлаш давр талаби.5 жилд. . Ўзбекистон “ Т, 1997й.
- 6 И.А.Каримов. Ўзбекистон ХХІ аср бўсағасида. ” Ўзбекистон “ Т. 1997й
- 7 И.А.Каримов. Баркамол авлод орзуси. ” Ўзбекистон “ Т. 1997й
- 8 И.А.Каримов. Баркамол авлод Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. Т. 1998й.
- 9 И.А.Каримов.Буюк келажак сари. Т. 1998й.
- 10 И.А.Каримов. “Умид ниҳоллари” маърузаси “Халқ сўзи “ газетаси Т. 2006й.
- 11 И.А.Каримов.”Юксак манавият енгилмас куч” Ўзбекистон. 2008й.
- 12 И.А.Каримов.”Ўзбекистон Мустақилликка эришиш остонасида”Ўзбекистон 2011й
- 13 И.Каримов. Илму-фан мамлакат тараққиётига хизмат қилсин. Биздан озод ва обод ватан қолсин. Т. 2 -жилд. Г., 1996й.
- 14 И.Каримов. Биз уз келажакимизни уз қулимиз билан қураимиз. Т. 7-жилд, Т., Г1Ш1.
15. Инсон ҳуқуқлари Умумжаҳон декларацияси. Т., 19.98й.
- 16 Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Т.. "Ўзбекистон". 2003й.
- 17 Оналик ва болаликни ҳимоя қилиш масалалари бўйича Қонун ҳужжатлари туплами. Ўзбекистон Республикаси Адлия

- Вазирлиги. Узбекистон Республикаси Бош Прокуратура ва Т.,
2004й.
- 18 БМТ: Асосий омидалар. Т., 2001 й.
- 19 Аёлга Эхтиром. Туплам. Т.. «Узбекистон». 1999й.
- 20 Тендер тадқиқоти асослари курси хрестоматияей. Т.,
«Узбекистон»; 2003й.
- 21 Э.Гидденс. Социология. Т., "Шарк". 2002й.
22. Узбекистон аёллар нодавлат нотижорат ташкилоти.
Маълумотнома, Т., 2000й.
- 23 . Аёл ҳуқуқлари. Аёллар ва сайловлар. Аёллар ва нодавлат
ташкилотлар. "Аёлларни фуқаровий ва ҳуқуқий уқитиш
дастури". Т., 1999й.
24. Тўйчиева С. Узбекистон Республикаси да бозор
муносабатларига ўтиш шароитида шахс ижтимоий фаоллигини
оширишда маънавиймаданиятнинг роли. Автореферат. Т..
2004й. йчиева С. Узбекистон Республикаси да бозор
муносабатларига ўтиш шароитида шахс ижтимоий фаоллигини
оширишда маънавиймаданиятнинг роли. Автореферат. Т..
2004й.
25. "Узбекистон Республикаси ижтимоий-иқтисодий ҳаётида хотин-
қизлар ролини ошириш истиқболлари" мавзусида ўтказилган
Форум материаллари. Т.. 2006й.

ЖУРНАЛЛАР

- 14,Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари. 2004й. 4-сон. 150-154 бетлар.
- 15.Оила. Илмий амалий. 2004й. 2-сон.
- 16.Саодат. 2004-2008й.
- 17.Тафаккур. 2003й. 2-сон.82-86 бетлар.
- 18.Мулоқот. 2007й. 3-сон.
- 19.Жамият ва бошқарув. 2006й. 1-сон.

- 20.Фукаролик жампяти. 2008й. 1 -сон,
2 1 .Фалсафа ва ҳуқуқ. 2005й. I-сон. 46-47 бетлар.

ГАЗЕТАЛАР

- 22.Узбекистон овози. (1991-2007Й.Й. сонлари).
23.Халқ сузи. (1995-2008 й.й. сонлари).
24.Оила ва жамият. (2000-2008Й.Й. сонлари).
25.Жиззах овози. (1998-2008 й.й. сонлари).

ИЛОВАЛАР

МАВЗУГА ОИД АТАМАЛАР ВА УЛАРНИНГ ИЗОХДШ ЛУГАТИ

"Аёл ва жамият" института, "Аёл ва саломатлик" уюшмаси, Бирлашган Миллатлар Такилоти (БМТ), Зулфия номидаги давлат мукофоти, "Ижгимоий фикр" жамоатчилик фикрини урганиш маркази, Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси, Конституция, "Оила" илмий-амалий маркази, Олий Мажлис, парламент, Пекин декларацияси, "СОС болалар маҳалласи", "Соғлом авлод учун" жамғармаси, Хотин-қизлар кумитаси, "Sharq Ayoli" халқаро аёллар жамғармаси, ЮНИФЕМ, Ўзбекистон ишбилармон аёллари "Тадбиркор аёл" уюшмаси, Ўзбекистон олима аёллари "Олима" аёл уюшмаси, Ўзбекистон ҳуқуқшунос аёллари жамоат бирлашмаси.

"Аёл ва жамият" институти - тендер муносабатларини урганиш, давлатнинг иқтисодий, ижтимоий, сиёсий, маданий, таълим, -экологик ҳаёти соҳаларида аёлларнинг мавқеини ошириш мақсадида Тошкент шаҳрида 1997 йил 10 сентябрда тузилган.

"Аёл ва саломатлик" уюшмаси - соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, аёлларга соғлиқни сақлаш, касалликларни олдини олиш бўйича билим бериш мақсадларида 1999 йил 19 февралда тузилган.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти (БМТ) - Ер юзиде тинчликни ва ҳавфсизликни таъминлаш, давлатларнинг ва миллатларнинг у^{3а}Р^о ҳамкорлигини ривожлантириш мақсадида 1945 йилда Иккинчи жаҳон урушида фашизм устидан ғалаба қозongan мустақил давлатларнинг ихтиёрий бирлашиши асосида тузилган халқаро ташкилот.

Зулфия номидаги давлат- мукофоти - 1999 йил 10 июнда таъсис этилган. Мукофот лицей, коллеж ва олий ўқув юр்தларида аъло ҳуққи, зукқолиғи, донолиғи, ташаббусқорлиғи, ўқишдағи муваффақиятлари билан алоҳида истеъдодини намоеън қилиб таълим олаётган, истиклол гоъларинм амалға ошириш йулида астойдил меҳнат қилаётган қизларға

адабиёт, маданият, санъат, фан, таълим соҳапаридоги алоҳида ютуқлари учун берилади.

"Ижтимоин фикр" жамоатчилик фикрини урганши маркази 1997 йилда Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони билан ташкил этилган. Уюшма нодавлат, мустақил илмий татқиқот муассасаси ҳисобланади.

Инсон ҳуқуқлари уқумжаҳон деклорацияси - 1948 йил 10 декабрда БМТнинг Бош Ассамблеяси қабул қилган. Маъкур декларация 30 моддадан иборат.

Конституция - лотинча "konstitution" -тузилиш, тартиб деган маънони билдириб, давлатнинг асосий қонуни ҳисобланади.

"Оила" илмий-амалии маркази 1998 йил 2 февралда Вазирлар Маҳкамасининг 54-сонли қарорига биноан ташкил этилган.

Олий Мажлис - Ўзбекистон Республикаси қонун чиқарувчи орагаи.

Парламент французча суз бўлиб, ("parler" сузламок, сузлаш) расмий сузлашиш жойи маъносини англатади.

Хотин-қизлар қумитаси -1991 йил 25 февралда Республика хотин қизлар қенгашининг II Плену мида ташкил топган.

"Sharq Ayoli" халқаро аёллар жамғармаси 1999 йил 26 октябрда ташкил топган. Жамғарма аёлларниыг илмий ва бидий ижодқорлигини ривожлантириш, халқлар уртасида дустлик ва тинчликни мустаҳкамлаш қаби мақсадларини амалга ошириш учун тузилган.

ЮНИФЕМ-БМТ нинг болалар масалалари билан шугулланувчи халқаро ташкилот.

Ўзбекистон ишбилармон аёллари "Тадбирқор аёл" уюшмаси 1991 йил апрелда ташкил этилган. Уюшма аёлларнинг тадбирқорлик ташаббусларини қуллаб-қувватлайди ва тадбирқор аёллар ҳуқуқларини ҳимоя қилади.

Ўзбекистон олима аёллари "Олима" аёл уюшмаси 1992 йил сентябрда тузилган уюшма аёлларнинг ижодий ва интеллектуалла салохиятини ривожлантириш га кумаклашади.

ХРОНОЛОГИЯ

1991 йил

25 февраль - Республика Хотин-кизлар кенгашининг 2 Пленумида Ўзбекистон Республикаси Хотин-кизлар хумитаси ташкил эти л ад и.

21 июнь- Ўзбекистон ишбилармон аёллари «Тадбиркор аёл» уюшмаси адлия идораларида руйхатга олинди.

28 ноябрь - Республика Хотин-кизлар кумитаси адлия идораларида руйхагдан утказилди.

1992 йил

Сентябрида - Ўзбекистон олима аёллари «Олима» уюшмаси ташкил топди. **4 сентябр** - Ўзбекистон олима аёллари «Олима» уюшмаси адлия дораларида руйхатга олинди.

1995 йил

2 март - Ўзбекистон республикаси Президентинит «Ўзбекистон Ресдубликасининг давлат ва ижтимоий курилишда хотин-кизларнинг ролини ошириш чора-тадбирлари тугрисида» ПФ 1084-сонли Фармони эълон килинди. **4-15 сентябрь** - Пекинда жахон аёлларининг 4 Форуми булиб утди. Унда Пекир декларацияси ва Хдракат 11латформаси тасдикланди.

1996 йил

29 октябрь - Тошкент шахрида «Баркамоллик» оила маданиятини

ривожлантириш маркази ташкил этилди. **25 декабрь** -
Тошкент шаҳар Лидер аёллар маркази ташкил этилди.

1997 йил

12 апрель - Ўзбекистон ишбилармон аёллари «Тадбиркор аёл» уюшмаси Қўрақолпоғистон Республикаси бўлими очилди.

Декабрь - Самарканд шаҳрида «Аёл» маркази - Аёллар ва оила учун ресурс ташкил этилди.

1998 йил

27 январь - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Оила манфаатларини таъминлаш борасида 1998 йилда амалга ошириладиган давлат дастури» қабул қилинди.

2 февраль - Вазирлар Маҳкамасининг 54-сонли қарори га биноан Республика «Оила» илмий амалий Маркази ташкил этилди.

1999 йил

18 февраль - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 73-сонли "Хотин-қизларнинг оиладаги, давлат ва жамият қурилишидаги ролини кучайтириш, уларнинг ҳуқуқий, ижтимоий, иқтисодий ва маънавий манфаатларини ҳимоя қилиш . тизимини такомиллаштириш бўйича 1999 йилга мулжалланган тадбирларнинг давлат дастури тугрисида" қарори қабул қилинди.

17 март - Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Хотин-қизларнинг ижтимоий муҳофазасини кучайтиришга оид қушимча чора-тадбирлар тугрисида"ги Фармони эълон қилинди.

17 март - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ута аранли ва ута оғир меҳнат шaroитларида ишлаётган аёлларнинг даромадига

имтиёзли солиқ солиш тугрисида"ги қарори қабул қилди.

14 апрель - Хотин-қизларга қушимча имтиёзлар тугрисида" Ўзбекистон Республикасининг Қонуни қабул қилинди.

10 июн Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Зулфия

2000 йил

2000 йилнинг биринчи чораги якуний ҳолатига қура утқазилган тадқиқотлар натижасида Ўзбекистон Республикаси микёсида 91 та аёллар нодавлаг ноти-жорат ташкилотлари рўйхатгаолинганлиги аниқланди. Оила ва аёллар муаммолари комиссияси тузилди.

2001 йил

5 февраль - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Она ва бола Давлат дастури тугрисида "ги қарори қабул қилинди.

2004 йил

25 май - Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Хотин-қизлар кумитаси фаолиятини қуллаб-қувватлаш борасидаги қушимча чора-тадбирлар тугрисида " ПФ - 3434-сонли Фармони эълон қилинди.

29 июнь - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2004 йил 25 майдаги "Ўзбекистон Хотин-қизлар кумитаси фаолиятининг қуллаб-қувватлаш борасидаги қушимча чора-тадбирлар дастури тугрисида" ПФ - 3434-сонли фармони ижросини таъминлаш чора-тадбирлари дастури тугрисида'ти қарори қабул қилинди.

2005 йил

27 март - Женевада тадбиркор аёллар форуми бўлиб утди. Форумда жаҳоннинг 40 га яқин давлатидан 300 га яқин тадбиркор

аёл иштирок этди. Форумда Ўзбекистонлик вакил Махфуза Салймова Йилнинг энг яхши хунарманди" деб топилди.

2006 йил

24 март - "Ташаббус-2006" Республика курик танлови ғолиблари аниқланди."Энг яхши тадбиркор" йуналиши буйича Бухоро шахридаги фаолият йуритаётган "Шахбоз-Шахром" хусусий ишлабчиқариш к'орхонаси раҳбарн Мухаббат Тсшаева, "Энг яхши хунармапд" йуналишй буйича Кашкадаре вилоятининг Шахрисабз туман ида яшовчи хунармапд Гулнора Одилова ғолиб деб топилдилар.

4 апрель - Хотин-кизлар бандлигини таъминлаш масаласида Андижон вилоят хотин-к;излар кумитасининг йигилиши булиб утди- Упда 2005-2007 йилларга мулжалланган хотмп-кизларни иш билан таъминлаш буйича худудий дастурнинг 1- чоракдаги ижроси курилди.

2007 йил

25-27 июл - Ўзбекистон хотин-кизлар кумитаси. Республика савдо-саноат палатаси ташаббуси билан аёллар уртасида тадбиркорликни ривожлантириш мақсадида "Микрокредит бериш ва кичик бизнесни урганиш" мавзусидаги семинар гренинг булиб утди.

7 июл - Тошкентда Ўзбекистон Хотин-кизлар кумитасининг навбатла! и VIII Бошқарув йигилиши булиб утди.

13 август- Ўзбекистон хотин-кизлар кумитаси раиси С.Ииомованинг Осиё ривожланиш Банкининг ижтимоий ва гепдер ривожланиши еохасида вакиллари билан учрашуви булиб утди. **2008 йил**

13 февраль - Ўзбекистон хотин-қизлар бошқарувининг йиғилиши бўлиб ўтди. Унда мазкур ташкилот томонидан 2007 йилда амалга оширилган ишлар сарҳисоб қилиниб, 2008 йил Ёшлар йилига оид вазифалар белгилаб олинди.

1-март - Ўзбекистон хотин-қизлар Кумитаси Неом ривожланиши Банкнинг "Аёлларнинг ривожланишида хиссаси" Мукофотиغا помзод деб курсатилди.

М У Н Д А Р И Ж А.

КИРИШ._____

I-БОБ. Таълим муассасаларида раҳбар-аёлларнинг ўқув жараёни самарадорлигини оширишдаги ролини ўрганишнинг илмий назарий асослари.

1.1. Таълим муассасаларининг бошқариш тизимининг тафсифи. _____

1.2. Хотин-қизлар фаолиятини куллаб-қувватлаш
Ўзбекистонда давлат сиёсатининг устивор
йуналишларидан бири эканлиги. _____

II-БОБ. Мустақиллик йилларида жамият ҳаётининг турли жабҳаларида амалга оширилаётган ислохотларда хотин қизларнинг урни ва роли.

2.1. Хотин-қизларнинг жамиятдаги ўрни ва маънавий
фаоллигини ошириш усуллари. _____

2.2. Маданий ҳаётда ва илм-фан ривожига хотин-қизлар
фаолияти.

ХУЛОСА._____

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати._____

ИЛОВАЛАР._____

